ԱՋԴԱՐԱՐ

ԴԱՄԱՅ ԱՐՍՈՑ

1794

Պատմութիւն Արձակ հոյ, զոր գրէալ էզնէ էրէց երկրէհոյ ՚է ծէլէ հոյ, չար գործաւ կարմէ Աչծոյ, աչխարհացաւ առօգնական, և ՚է չաղճանէ էգիւ չքի քաղաքացիւն կարողութիւն օգնական լինիլ պղտոցոյ։

Թարգմանեալ Յունգէնոցոյ։

Ըր այր ոմն ազգաւտ, ծեր, և կաղ, զոր քնակէր ՚ի մէջ մարդազեստոյ ՚ի հիւսիս կողմ անգլիոյ։

Այս յառաջագոյն էր վինաւոր, և այժմ ոչ ունէր օգնական նախնեաց փոյթն ՚ի պատճառս վիրաց զոր ընկալեալէր ՚ի պատեր բանակի՝ յորժամ մարտնչէր ընդ թշնամեաց քաղաքին իւրոյ։

Ողորմելի այրս այս յորժամ եգիտ զանձն իւր յայսպիսի տկարութեան, շինեաց վտ իւր գիտքրիկ ինն խորհրդի շաղախով, և ածածկեաց գալար խոտով։

Ոնէր անկաւ մի տեղ իջեալ պարտիկն զոր սովորութիւն արար ինքնին ձեռամբ իւրով հնձել, որով լցուցանէր զկարիս իւր գետնաքեբիճ՝ և բուսեղինաւ, և քաց ՚ի յայսոցիկ շահիւր եր քեան և սակաւ ինչ դրամեք, քանզի զդուրս վտ անյաւորոց, որ էր մերձ տան իւրոյ, և արդար և յայսմանէ ոչ գտանէր քա ղաւմ վարձս ՚ որովհետև անցաւորք սակաւք անցանէին ընդ այն ճանապարհ։

Այլ զոր լինէր ի վաստակոցս յայսցանէ գտանէր կարի քաճական լինէր նմա առ ի գնել ցմանդեղն, և ցյուսցանելոյ զսակաւիկ հարկաւորութիւնս իւնա զոր ունէր։

Եւ ի թէպետ տնանկէր բայց իրաւի էր սա այր վեհանձն նեաց և համեստ, և երբէք ոչ տկարանայր ի թէ յառաւօտու և ի թէ ի գիշերի առ ի մմտուածանել զաղօթս իւր առ Աստ որով յոյժ պատուէլն եղև յաչս յայնց ամենեցունց որք ծանօթէին նմա քան զնոսա որք առաջինքնէին քան զնա ի է տգետ և ի է հարստութեամբ։

Յաւուր միում յորժամ զգնայր արտաքոյ այգւոյն՝ եգիտ փոքրիկ ուլ ի այծոյ զոր կորուսեալէր զմայրն իւր և իբրև կիսամահ երևիր ի պատճառս սովու, էառ զայն ընդ իւր ի բնակութիւնս իւր կերակրեաց նմա ի բերոյ այգւոյ իւրոյ, և պահպանեալ մնոյց զնա մինչև զարգացաւ և զօրութիւն զօրացաւ։

Փոքրիկ նէնս (այսինքն ուլն քաղցն այսպիսի անունս ետ ծերն) հատուցանէր նմա զերախտիս իւր և այնքան ընտելացաւ նմա որպէս սկզբանէ։

Տիրն ողջոյն ապրեցոյց զայր քաջարի զոր կայր բուսեալ շուրջ զբնակութիւնն, և ի գիշերի ննջէր ի ներքին կողմնակի տեառն իւրոյ։

Եւ այծն այն յաճախապէս ուրախացուցանէր տեառն իւրոյ կաթաւ լով և առնել լով պխտոց, զոր լուսիս իւր դնէր յորժամ ի գոգս ձն իւրոյ, և ուստեր զբաժինն հայելն զոր պարգևատրէր տեառն իւրոյ, զոր նա և տէրն նորայ ոչ երբէք պակասէր բաժանելոյ ընդ վիսիծ արչին իւրոյ։

Ծերն այս երբեմն հայէր սմա լռեալ ցնծութեամբ և միամիտ սրտիւ տրտածէր զձեռս իւր երկինս և շնորհակալ լինէր յարտրչէ, զոր մինչ ի հատակս ծերութեան և ի մէջ այնքան տառապեալ լութեան, և ինեզութեան, այլ զգևէ այնման մի հատատարիմ բարեկամ։

Ի գիշերի միում ի սկզբան ձմեռնային ծերունիս այս կարծեաց թէ լսէ զձայն նուճատպոյն լալոյ և աճապեղոյ մանկան միոյ, և որպէս սա բնութեամբ ողորմածէր յարեաւ վաղվաղակի և վառեաց զբրագս իւր և եղ ի բնակութէ իւրմէ որոնել զամ

կողմանէս , և ոչ էր անցեալ ժամն քառասն մինչ որոնէր՝ եւտես զմանուկ մի զոր արկեալէր անդ յոմանց տնանկաց ։

Ահեղն այն եկայց հիացեալ և ոչ գիտէր զինչ գոր ծել , և սկսաւ խօսել ընդ միտս իւր և ասէ ։

Ես՝ զոր այժմիկ տեսանեմ թէ որ քան դժուարութիւն ապրիմ յանձն առից զդուշութիւն անօգնական մանկան միոյ՝ որ զամս քառասն ոչէ հնար սմա աշխատակից լինել կին վասն կեցութեան իւրոյ ։

Բայց ողորմեցաւ մանկանն և կրկին տսաց , որպէս խնայ եղիցի զօգնականութիւն իմ կենդանւոյ յոյժ ողորմելոյ քան անձին իմոյ ։

Որ թէ արարիչն զոյն՝ զոր կերակրէ թռչնոց անտառաց , և գազանաց վայրենաց , և որ խոստացաւ օրհնել զնոսա որք ողորմած գտանիցին , ոչ կարէ օգնել տկար կարեաց իմոց , զերջապէս ասէ տարայց զսա ՚ի գիշերի յայսմիկ ՚ի բնակութիւն իմ , կերակրեցից և յոգեցուցից զսա , քանզի եթէ ոչ ընկտնուցում զսա ՚ի բնակութիւն իմ, ողորմելի անտէրս այս ՚ի ցրտոյ մեռանիցէ յառաջ քան զարշալոյսն ։

Խորհեալ այսպէս էառ զմանուկն ՚ի գիրկս իւր և ետես զնէր տղայ առողջ և գեղեցիկ ծածկեցեալէր ընդ կտոր մի կտաւոյ ։ Փոքրիկ գտեալ մանուկս այս երևեցաւ լեալ խեղճամուտէր շնորհն նմա , և ծիծաղել ընդ երեսս ծերոյն տարածեաց ըզ նուէսսն և զփոքրիկ բառնալոյն իւր առ ՚ի գրկել քարերարին իւրոյ ։

Ցոյժամ եբեր նմա ՚ի բնակութիւն իւրն իւր սկսաւ արտասուել և հուսալ լեալ որպէս հոգասցէ նմա կերակուրս , բայց հայելով առ նէնն (այսինքն առ այծն) մտածեաց իսկոյն ի այծն այն առնուլ ժամանակէր զորմէ հետէ կորսնցուցեալէր զնէն իւր և ետես զի ստինն լցեալ ուներ կաթ առատ , կոչեաց զայծն առ իւր և ընծայեալ ղմանուկն ՚ի ստինս նէնին՝

ցնծացաւ իրաւապէս, յորժամ ետես զմինուկն ոչ դիէր ոչ կա-
ԹՆ այնքան քնական՝ որպէս լԹ գտեալ իցէր զմայրն իւր, իսկ
այծն ևս երևիւր հաճեցեալ ՛ի գործոյ մանկանն և հնազանդ էր
ԼԹարոյ հանդիմանուԼԹեան առ ՛ի կատարել զհարկս դիեցուչի։

Հատուցաւ ծերս այս փորձառուԼԹեամբ և պատեհայ ըզ-
մանուկն վասն ցրտոյն այնքան զոր կարնէր, և չոգաւ հանգչել
ուրախուԼԹեամբ զի արարեալէր զմարդասիրուԼԹԵ գործս զայս։

Եւ ՛ի միւսում առաւօտու զարԹեաւ վաղագոյն ՛ի ձայնէ
մանկանն զոր լայր վասն կԵրակրոյ և օգնականուԼԹեամբ հա՛ա-
տարիմ նէնին (այսինքն այծայն) ետ նմա ոչ կարճն որպէս ա՛ռա-
րեալէր յանցեալսն գիշերի։

Ի՛ սյժմ ծերս սկսաւ երկայնամիտ լինիլ յաղագս կե-
նաց մանկանն՝ և նեղուիլ եանկն իւր, զոր ըստ համարոյս լե՛ւ
իւրոյ՝ յոյժ անուգան կարէր վ՚րծանիլ՝ ի հոգ ունակուիլ ենէ ման-
կանս այս, և սկսաւ խորհիլ՝ ի միտս իւր և ասել, ծ գիտե՛, ասէ,
երէ՛ ես արարիչն միայն զոր պահպանե՛ս սց վնասուկս զայս սպասիսի
զարմանալ կերպիւ՝ գուցէ՛ լի՛ե պատրաստ ալ ինչ բան ինչ հա-
մեմատ հիանալե՛ս սց՝ ի կեանս ապառնոյ սոյն, և օրհնե՛սցէ զնս
իբրև լինարհ սատար հրամանի իւրոյ, վերջապես ասէ օրքան
զարգանայ մանուկս՝ այնքան սիրելի՛ տրուի՛ լէն և ուրախու՛թիւնէ
ինձ յայսմիկ միայնակ անապատի՛ս, և օգնականե՛ լինելոյ սնս ժողո-
վե՛լ ղնաւէ՛ս, վ՚ս այրելոյ՝ և հնձե՛սցէ ընդ իս զայդ՚ին իմ, այսու,
մտածուի՛թ եամբ յոյժ և յոյժ դիմաց լինէր ստ գտեալ մանուկն,
զոր յետ սակաւ ժամանակի՝ ուսաւ ճանաչել զծե՛րն իբրև զհայր
և զընտանի իւր, և ուրախ առնէր նմա մանկական գործով իւ-
րով, և լսե՛ նէին, այսինքն այծն այն, յոյժ փափուկ երևիւր ու-
նե՛լով զայնպիսի օրէնդիրս, զոր համարէր՝ թէ իւր սե փական
ձագն իցէ, յորժամ՝ մանուկս՝ ի գուռս առեալ ընթանայր
ստ այծն, նա իսկոյն ննջէր՝ ի վե՛րոյ հողոյ՝ և տայր նմա կաթն
՝ի կերակուր, և յորժամ՝ լսե՛ցանէր զբոզոց նորոյ, դնէր զնա
՝ի վե՛ր ստե՛ղնոյ իւրոյ, և այնպես ննջէր մանուկն՝ ի գիրկս այծին:

Զարմանալի իմնէր տեսանել, թէ զի արդ մանուկս այս
այսպես զկնե՛ցեալ՝ ի մօրէ՝ և յայմ վտակուի՛թենէ՝ զարգանայր
զբուի՛թեամբ և հասակաւ, և զբուկ յանպտիսի փոփկուի՛թենէ՝
զոր վայելէ մանկանց, սա անձամբ իւրով յոյժ բարեպէս զօրա-
նայր և՝ ի հասեցողուի՛թենէ պատկե՛րին՝ երևիւր նշան առող-
ջուի՛թեան: և՝ ի յայսքան փոքու հասակի, զոր այլք մանկունք
դժուարապէս կարեն կանգնել օգնականուի՛թեամբ դիեցուչի՛ն՝
զայս գտեալ մանուկս կարէր վազել միայնակ, և իրաւի՛ վն թէ՛
պետ երբեմն սահիւր՝ ի գնալն իւրում՝ և անկանէր՝ ի վե՛ր դեմին,
բայց գեղին յոյժ փափկոզնէր և մանուկս (զոր ծե՛րն եդե՛ա-
լէր զանունն փոքրիկ ջէկ) չէր այնքան փափուկ և դալար, և ոչ
ինչ համարէր զանկուածն իւր՝ և վերստին դողուի՛թ կանգնել
պնդէր վճռապարտս իւր, և՝ ի սակաւ ժամանակի փոքրիկ ջէկս
Ա՛գիտ կատարե՛լապէս զբոսուի՛թիւն ծնկաց իւրոց, և որպէս ամէն

մեր

մե րձենայր , երթայր ընդ մօրն իւրոյ (այսինքն այծոյ) ՚ի դուրս և սկսեալ խաղայր ընդ նմա ժամ ինչ , անկանել լով ընդ ատեանք այծուն , փառե լով զպարանոցսն խոնչ ատատ ել կայ տուե լով , և այնպիսի խաղայր՝ ոպ լթե իւեր իրաւապէս ձագ նէ ։

Եւ երթե ՚ի պահեստուց , նորին կամիցես տեղեկանալ , փոքրիկ չէկն ոչ եր ծանրացեալ այնու , ոչ ուշներ գ կօշնկա՝ և ոչ այլևն կերպ հանդերձի , քանզի ե զանակն չե րմէր և չէկն զբաղ ճանապ դատնե լով զանձն իւր այսպէս լթե լթե և վասն ուղիղ կատարե լոյ զամենայն խաղս իւր ։

Եւ յետ սակաւ ժամանակի չէկս սկսաւ ուսանիլ զձայնս ծե ր հօր իւրոյ՝ և մօրն այծու , և ՚ի փոքու ժամանակի ուսաւ խօսել պարզապէս ։

Ծերն մխիթար լինէր յայսմանէ , և նստուցանէր նմա յարաժամ ՚ի վերայ ծնկոյ իւրոյ՝ և խօսէին ընդ միմեանս ժամս բազումս ՚ի միասին (յարժամ կէ րակուրն պատրաստիւր ՚ի կաթ ամայի ՚ի վերայ հրոյ ։)

Օր աւուր պարզնայր և առաւել օգնական լինէր հօրն իւրոյ , մինչ հայրն նորայ կարէր հաստատ նմա զգու շութիւն գրան որ էր յանցս ճանապարհին , և երթ հայրն ոչ իցէր նե րկայ , մնանուկն այն քանայր ։

Եւ վ խոհարարութեան առնկ կերակրոց իւրեանց ոչ յետ քաղաքմ ժամանակայ , կարաց չէկս գործել պէտ՝ և եփել այլ ևս կերակուր , կատարե լապէս քանզոր առնէր հայրն նորա ։

Եւ ՚ի գիշեր ի ձմերայնոյ , ծերս այս պատմէր որդւոյ իւրոյ յանցս անցից մանուածեան իւրոյ , երթէ պատերազմին զոր մարտուցեալէր , և երթէ ամրոցմանն զոր փախեալէր և պահ սատիկ նե զածիւնն այնպիսի քաղցր և փափագմամբ պատմէր նմա՝ մինչ գրե երթէ մանուկն այն ոչ երբեք ծուլանայր ՚ի լսել , քայց ՚ի մէջ այսքան պատմուձես , առաւե լապէս ուրախանայր չէկն զոր առանէրպհայրն իւր առեալ գաւազանն իւր փոխանակ հրոյացնի , և ասէր այսպէս ❀ յայ յահեակ ուղեւս հնձր տաբր երթ սպասեա զոր գայս ահ չէկն մինչ խօսել կարոյաս ՚ գիտէր և ասէր , յարժամ չև ևս էր հասեալ ՚իմէկ ամոգ , առնէր դադարով

❀ Ընդ կոչ գնչոյ՝ առնէ ոտոյ ղոյ յոյ ծնկեցեալ ղոյ ներկայ՝ ընդ ոտոյ պոյ ։

և ուղղէր զփայտ մի որ հայրն իւր վասն այն իսկ պատճառին տոճեալէր նմա, և առնէր զամ չնորհիւ, որպէս մարթ էր ըզ բաւորի ուժին եւ ըրօպոյտաց առնել այնքան փոքրու հասակի։

Յերս այս, ուսուցանէր մանկանն ողղու ոհիւ զամ հարկս հաւատոյ՝ և բանականութեան, այնքան պարզապէս ըզր կարէր, և ասաց մանկանն ջէկ մի երբէք սուտ ինչ խօսեսցես քեզ և մաշկեսցեն զքեզ կենդանւոն քանզի վնոտ ոչ երբէք ատէ։

Ջէկն քարթասցուցեալ զպուխս իւր ընթանայր՝ ի յայգին իւրում և խոստացաւ հօրն իւրոյ զի ինքն յարաժամ խօսեսցէ զճշմարտութիւն որպէս գինոր։

Ասէր ծերն, զի՝ ի մանկութեան իւրում երբեմն՝ ի դպրատունէր լեալ, առնէր զմեծագոյն փափակ, զի և որդին իւր ուսանիցէ գրել և ընթեռնուլ, և զայս գործ իրաւի դժուարին էր, քանզի ոչ առնէր զգրեանս՝ և ոչ գրիչ և թուղթ՝ ի գնակութեան իւրոյ։ վերջապէս, որպէս զաշխատանն կարևոր առնէ մեզ յոգիել ամ դժուարութեանց, այսպէս և սոքա՝ ի ժամանակս ամառոյն յորժամ նստէին առ դրունս իւրեանց, գծագրէր վնշան տուիւյ՝ ի վերոյ հողոյ և ուսուցանէր ջէկին անուն նել զայնա, այսպէս մինչև ծանօթացաւ ջէկն զոլոր աբուբենիյ, յետ այնորիկ առաջացաւ առ վանկն՝ և յետոյ առ բառն։

Ջոյս ամ փոքրիկ մանուկս այս յոյժ հեշտութիւ ուսուցաւ արտաք երեքն, և որպէս մանուկս այս յոյժ սրամիտէր առ՝ ի օրինակել զոր ինչ տեսանէր՝ այսպէս ոչ լծէ միայն կարուց ընթեռնուլ

Նուէ զբաւան այլև գլուխ զճիրս և չարադրէր ի վերոյ հողոյ ։

Ի ժամանակի յայտիկ տարաբախտ սիջն այն զոր դիե ցուցանէր ջէկին այնքան հաւատարմութեամբ , հիւանդացաւ և մեռաւ , ոչ խնայէր երբէք ջէկն զծառայել իւրում ինչ ի նմանէ ի ժամանակս հիւանդութեան նորայ ։

Լսէրէր յարաժամ զխոտս գալարս վասն կերակրոյ և յաճախապէս հանգուցանէր զգլուխս իւր մօրն իւրոյ ի վերոյ գրկաց իւրոց ։

Ասէր զայս ամ ընդունայն եղեն , կորուս զմայրս իւր և ինաց ժամանակս բազում անվախճար , վասն որ լծէպետ ջէկն յոյժ խոհեմէր քայց կերախտիս և զգուէր նորա յարաժամ ընէր ի մտի ։

Այլ կարէր սա խօսիլ պարզապէս ի սիրոյ փափկութեան, խոհեմութեամբ՝ որպէս բազումք ի մանկանց զոր ունէին զայնս շահեցեալ ուսմամբ , քայց զայս ամ պատճառ ի սրտի իւրում ։

Եւ որովհետև յոյժ քնասկանէ մէզ սիրել նման որ սիրէ մեզ՝ այսպէս , և սա ոչ կամէր նենգակ սին գտանիլ ։

Տարաբախտ այծս այս թագեցաւ ի յայդոջ ծերոյն և փոքրիկ ջէկն յանձախապէս ընթանայր անդ և գուշէր առ մայրն իւր ընէն , հարցանելով ընդդէմ լծողեր զնս ։

Յաւուր միում յորժամ յայտ պատճառ հեցաւ տիկնոջ միում որ սնոյանէր հեծեալ ի կառս և լծաւ դամ քանս (այսինքն կոճս ջէկին) յառաջ քան զվերջանալն , ջէկն փութացաւ ի քանալ զդուռն՝ տիկինն սպասեաց և էհալոց նմա թէ վասն ամ կոճես ամսոցեալ և գոչես ։

Պատասխանեաց Ջէկն [illegible] ողորմելի մօր իմոյ՝ զոր [illegible] կայ յայգւոջն յայմիկ ։

Տիկինն ոչ հաւատայր և պարծեցեալ կայր լսել զայս պիսի հանգստանալոյ , և ասեն որոյ յառաջացեալ հարցմամբ , ասէ , որպիսի՞ կէ լայիւ մայր քոյ կէտր ոստ , որոյ պատասխանեալ ասէ յորաժամ արածէր ոտտ տիճն ոզջոյն ։

Տիկինն այն դեռևս ՚ի հիացման կայր՝ այլ ծերն այն եկ արտաքս ՚ի բնակութենէ իւրմէ և պատմեաց նմա զանցս ամ , զոր հիացմամբ մեծաւ զարմացոյց Տիկնոյն , [illegible] այն յոժ աշխատասէր , և ընթերցեալ բազում պատմութիւնս , այլ երբէք ոչ էր մտաւ ածեալ [illegible] կարելի մանկան միոյ զարգանալ այնքան ղօրութեամբ , ոստե լսելոյ զկնճն այծոյ փոխանակ ստեան ։

Հիացեալ՝ ընդ այսոսանիս նայէր տիկինն և հաւատ նե ցաւ կն [illegible] նորոյ զաւեցոյ զգե ղեցկութիւնն և զբարեն նորան և ասէ , փոքրիկ մանուկ կամիս գալ ընդ իս՝ և ես քեզ ազատիցն քեզ , եթէ վարես ցիս բարեպէս , առ որ պատասխա նեաց Ջէկն և ասէ , ոչ , այլ կացից և բնակեցայց ընդ հօրն իմոյ , քանզի նա հոգս բազումս տայր ՚ի վերայ իմ զամն բազումս՝ զոր այժմ հարկէ լինի առնել և հատուցանել հօրն իմոյ փոխարէն ամի , եթէ ոչ իրաւի ուրախ լինէի բնակիլ ընդ տիկնոջ միոյ հետ քաղքաւորի՝ և քաղցրասրտի , որպէս տեսի քեզ ։

Տիկինն այս ոչ տրտմեցաւ պատասխանոյ Ջէկին , և տա բեալ վճռեաց իւր ՚ի ծածուկ հանել եւս նմա՝ զմի դրամ առ ՚ի պնեալ սոյ զկոշիկս , և զգալանեն [illegible] ոտից (այսինքն մէկ) վասն իւր , և չգաւառ ՚ի ճանապարհն՝ իւր ։

Ջէկն բարեպաշտօնութեամբ զծածկեցոյց զդրամն , քանզի զի յառաջատես առաքինեալ լինէր ՚ի հօրէ իւրմէ մեծամեծ դիւզերայս , առ ՚ի գնել զհարկաւորութիւնս իւրեանց , քսոյց քաղաքին անուանեն ակէր , ՚ի կոշիկ և ասեանց զոր ոչ երբէք ՚ի կեանս իւր զգեցեալ էր պոշոտիսի ինչ ։

՚Ի միւս առաւօտս , ծերն այն հրամայեաց Ջէկին ընդ [illegible] վրանալ ՚ի գործն՝ և գնել զոր ինչ տիկինն հրա մայեալ էր նմա , քանզի անպատուիրէ մտածէր անհնազանդ գտանիլ հրամանի նորոյ , և կամ վատնել զդրամն այլ իմն ճանապարհաւ ։

Յետ գնալոյ Ջէկին սակաւ ժամանակաւ, դարձաւ ՚ի յետս, և վարմացաւ ծերն տեսանելով նմա քակ որպէս գնացեալէր։

Ով Ջէկ ասէ, ուրեն կոշիկք ապանելիքն քոյ, զոր դուն գնել պարտէիր, հայր պատասխանեաց Ջէկն և ասէ չոգայ ես ՚ի խանութն կօշկակարաց՝ և առեալ ի ոտից ՚ինոցանէ, փորձել կամեցայ, քայց այնքան նեղեաց զիս՝ մինչ ոչ կարէի քայլել, և ոչ երբեք ասէ զգեցայց պայնպիսի ինչ՝ թէ և տիկինն այն վերտին տացէ զիս ի դրամ միայն վասն առնելոյ, և դրամն պայն եղեալ ՚ի քսակս հնդերթի իմոյ՝ պահեցից վասն քոյ, վասն զի ձմերն գայ, և դուն երևիս յոտ երկոտա ՚ի ցրտոյն քան զ յառաջ։

Բազում այսպիսի բարեվար նշանս յուցանէր Ջէկն՝ յորմէ մարթէր մտածել զի ունիցէր առաւտ սիրտ՝ և քարի բնութիւն ի պակասութեամբ Ջէկս պակասուր գտանելոյ, և էր՝ զի թէ պէտ քարի բնութեամբ պատանիքեր այլ փոքր ինչ հայրտէր վճռոյ իւրոյ, հայրն իւր ուսուց նմա զգուշանալ ձեռաց և ոտից ՚ի մարտնչել և Ջէկս այնքան վարժեալ եղև ՚ի նոյն արհեստին քառամբ՝ (այսինքն մշտի) որ հարկանել կարէր զամ մերձակայ պատանեաց հասարակաց իւրոց, և ընկէ րաց։

Թէպէտ թէ իսէր և ամն քարձրահասակ քան զինքն՝ այլ Ջէկն ոչ երբէք զանազանէր, քաւականէր թէ նոքա ասիկ՝ ին զբան ինն ընդէմ պատուոյ իւրոյ։

Իսկ ՚ի միւս ժամանակս կարի համեստէր և խաղաղասէր քան զամ մարդ որ ՚ի վերոյ երկրի։

Յաւուր միում առաքեցեալէր ՚ի գեօղն՝ դարձաւ յետս ունելով զայծ սևացեալս և վերետս իբրև կարի երկիւղալի և դժոխարուեստ եամբ կարէր քայլել, այնքան վտանգաւորեցեալ ՚ի պատճառն գանից զոր ընկալեալէր, զինչ գոլծէիր էհարց ծերն, Ոչինչ ասէ միայն մարտնչէի ընդ դիկ մսագործին։

Պատրեա զիս ասէ ծերն, քանզի նա երկիցս մեծ քան զքեզ, և վերագոյն մարտնչօղ քամանդակաց յայսմիկ գիւղցս։

Ոչ այդ փոյթ ասէ Ջէկն նա անգոանեաց զքեզ և ասէր զքէն իքր այր ոմն ծեր մուրացիկ, և վասն այն հարի նմա՝ Ի յաւել ևս հարից երթէ կրկին կոչեսցէ զքեզ այնպիսի, թէև նա

հարցէ զնա կարի ստատկապէն , վասն զի դու գիտես հօդը , զի դուռ. ոչ ես մուրացիկ այլ զինուոր ։

Ընդ այսմիկ կենդանի ապրէր փոքրիկ ջէկն մինչև էհան ՚ի յերկոտասան ամն հասակի , և յայնժամ սկսաւ մեզի ծեր հօրն իւր հիւանդանալ ՚և անկած ՚ի մահիճս , և ոչ կարէր շարժիլ ։

Նմանապն զգուշութեամբ ծառայէր ջէկն ՚ի յամ գործս եփէր ըստ պատշաճ ՚ի վաստշտ վասն նորայ ՚և կէ բակրէր ձեռամբ իւրով , և տքնէր զգիշեր ցորջոյն մերձ զմահճին , օգնական լի նէր հօրն յորժամ կամէր շրջիլ ՚ի մահճի ։

Բայց վայս ամ ընդունայն եղև քանզի հայրն իւր օրըստ օրէ ՚ի տկարութիւն անկած , և իբրև անկարելի եղև իւրմէ առողջանալն՝ վճռեցյաւծուր յանմիկ կոչեաց զջէկն առ մահիճս իւր և ճմլեաց զձեռն նորայ ՚ի վերոյ սրտի իւրոյ ՚և ասէ՝ հասեալէ որդեակ իմ զժամ մահուան իմոյ ։

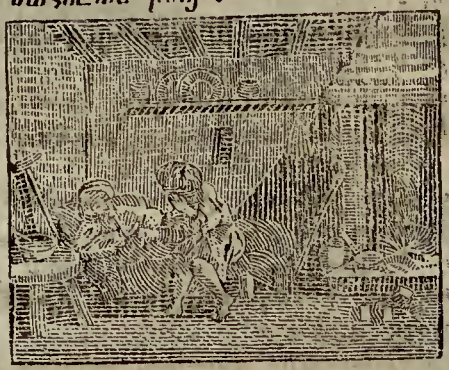

էհեղ փոքրիկ ջէկն զարտասուս իբրև զմզբիւր յորժամ լսէաւ զայս ։

Բայց հայրն իւր ասացեաց զի վերանորոգեսցէ զինքն՝ և անասոյկ վերջի խորհրդեանցն զոր կարէ առել նմա ։

,, Ակեայ ես առէ զամն քառասն ՚ի չքաւորութեան , բայց ոչ գիտեմ եթէ իրաւի վաստակաւն եղէ քանզի հարուստ իցէի ։ ՚ի քառասմ տարամանէ հետացայ՝ զոր մարթ էր որոգայթս ինչ անկանիլ զիս այլ ինն կացուցեամբ իցէի , և թէպետ ՚ի քաղցից կարօտանայի կերակրոց՝ և զգեստ ևս հագիւ գտանէի , բայց վայելչացեալ այնքան զառողջութիւնս և զկեանս զոր կարելի էր գերա-

կան

գուն քան զնա վճռակիր ։

Այժմիկ մերձեմ ՚ի մեռանիլ , քանզի զգամ զայդ յամ
կողմանց ։ Հոգիս վուխտ անտակի ելանել լոյծ չկնէն , և յետ այնորիկ
դևսեն զնա ՚ինե ըզոյ յերկրի ևարդուն ք կերիսեն ողորմելն Հայր քոյ ։

Աստէն սկսաւ ջղկն կրկնել զարտասուս իւր և զհա
ռաչանս վերն ոչ կարէր հանդուրժել ։

Հայց ծերն սկսեալ ասէ ՝ համբերեայ որդեակ իմ ,
թէպետ թողում զաշխարս այս , այլ որպէս յարատժամ համեստ
եղէ ես և ջանացայ ոչ սակաւ կատարել զհարկն մարդոյ ՝ վասն որոյ
ոչ երկբայիմ , զի ած ողորմելոցէ զնս և ետանեցոյէ զնս ՚ի տեղի գե
րագունի ուր յոյժ երջանիկ եմ լինելոց քան զոր էի աստ ։

Այսէ զոր ինչ մինչև ցայժմ ուսուցի քեզ , և այսու
յորսով և հաւատով միայն՝ ունիմ մեծապէս ուրախութիւն ՚ի
վերջին կէտի իմոյ ։

Հայց մի միայն տխրութիւն ունիմ վասն քոյ եր
դեակ իմ զի թողում զքեզ թարց պաշտպանի ։ բայց դու ես զօ
րեղ՝ և աշխատասէր , և կարես պատանել վասն քոյ կերակուր , և
յորժամ մեռայց ես , երկիր վազվազակի ՚ի գեօղն և ազդ արայ անդ
որպէս զի եկեալ թաղեսցեն զնս ։

Եւ դու յետ այնորիկ ջանա գտանել զգործ իմն՝ և
աշխատեա վասն կենաց քոյ , և եթէ դու իրաւապէս զգաստ և
համեստ իցես , ոչ երկբայիմ զի պատանելոցես վասն մարմնոյ քոյ
զկերակուր , և ած որպէս ևաստրակապէս հայր ամենեցուն՝ պահպա
նելոյ և օրհնելոյ զքեզ ։

Ողջ լեր որդեակ իմ զօրանայ տկարութիւն իմ յոյժ յոյժ ,
մի երբեք մոռասցես զողորմելն ծեր հայրն քոյ՝ և ոչ զբարի վարս
նորայ զոր ուսուց և քեզ , բայց յամ ստիճանս կենաց քոց՝
արա զհարկն քոյ՝ և կեաց իբրև զնոաւր և քրիստոնեայ ։

Յորժամ ծերս այս կարի դժուարութիւն ամբ արտաբե
րեաց զխրատս զայս վերջինս , ձայնն ընդատեցաւ՝ և անդամքն
նուաղեցաւ և պաղեան , և ՚ի միջոց փոքր լռեցի հանդեաւ հոգւոյ
յաւուրսն ։

Փոքրիկ ջղկն որ անկեալ էայր ՚ի վերայ մահճի հօր իւրոյ
կոչեաց զնա ընդունայն , և ընդունայն եղեն ջանք նորա ընդեա
կը-

կրկին կենդանացուցանել զոյ , և ՚ի վաղճանի՝ հանեալ զհանդերձս իւր անկաւ ՚ի յանկողինս հօր իւրոյ , և աշխատեցաւ քանզամանգամ իքն ՚ի քէ կարասցէ զեւաւցանել ՚նմա ՚ի չէ լմնալի ենէ անձին իւրոյ , բայց տեսանել լով զամ աշխատանս իւր անպտուղ՝ յոյժ հաւատաց ալ իրաւի մեռեալէ և զի սին ելոյց դուռնապէս , զգեցաւ վերստին զհանդերձս իւր՝ և չոգաւ ՚ի գեղջն որպէս պատուիրեցեալէր ՚ի հօրէ իւրմէ ։

Ողորմելի պատմիս այս , այսպէս անօգնական մնաց և ոչ գիտեր զինչ գործել բայց ոմն ՚ի յերկրագործաց զոր ծանօթէր նմա յառաջագոյն , յանձն էառ քնակել ցուցանել նմա զամիս մինչ ՚ի տան իւրոյ միանգամ կարիցէ նա պտանել գործ մինչ ։

Քէկն յոյժ շնորհակալ եղե ՚ի շնորհսդ նորա , և հաւատարմաբար ծառայէր նմա զամիս քառասն ։

՚ի ժամանակի յայտնիկ ուծաւ քէկն կլծել և կալճն , և վարել զերկիր , և ոչ երբէք իմացեր գինչ և իցէ գործ զոր կատարեր կատարել ։

Այլ տարաբախտաբար քան քարոյ երկրագործս սոյն անկաւ ՚ի հիւանդութիւն ՚ի պատճառս չէ զմանի եան արեգական զոր առնէր վհատնձս ՚ի ժամ տօթոյ՝ և մեռաւ իքրև ՚ի մուտն ձմերոյ ։

Զինն յոյսմ երկրագործիս հարկեցաւ արձակել զամ ծառայս իւր , և այժմ վերստին չէկս եղև անտէր , և անգործ ՚ի վերայ երկրի , ուստի միայն պատմուճանս իւր և դրամ մի ՚ի քսակի իւրում՝ զոր կինն տեսանն իւրոյ շնորհեալէր նմա ։

Տրտմեցաւ չէկն յոյժ վասն կարասեն տեսանն իւրոյ ։ Այլ տեսանել լով զինքն մեծացեալ և զօրացեալ՝ մխիթարեցաւ զի գտանել լոցէ գործ մինչ , վասն որոյ եւ վաղվաղակի ՚ի փողոցս և շրջէր ընդ ամ տեղիս և հարցանէր ամենեցունն վասն գործոյ իմիք , ստէպ ակն ունէր գործ մինչ գտանել ։

Այլ զայս չանաչուեցաւ քէս տարաբախտութիւն դիպեցաւ նմա՝ քանզի ոչ ով կամէր օտարականի միոյ մուծանել ՚ի գործս իւր , թէպէտ վարձր ստ կճեանս իւր յոյժ չքաւորագոյն՝ այլ ոչ լտանել լով գործ մինչ , փուճ ով էհաս տառապել լուծ ՚ի մինչ զի ոչ ունէր զբնիսն լմն ՚ի քսակի՝ և ոչ և պատառ մի հաց ու

տեղոյ ։ Ջէկս վասն այսր ամի ոչ ունէր այնպիսի քնութիւն որպէս զի յուսահատիցիւր , շրջեցաւ սիրեն ողջոյն վասն գտանելոյ գործ , և ՚ի յերեկոյին հանդիպեցաւ նմա ստատիկ մրրիկ և անձրև , զոր լծացեալ եղև սմանամբ քանզի ոչ կարէր գտանել պնդն հովանի ։

Ա յժմիկ անտերունջ Ջէկս այս ՚ի միտէած ղծեղութեան հայրն իւր՝ և վխիթարութիւնն զոր յուսացեալն վայելէր ՚ի նմանէ , և զի յանժամանունէր զբնակութիւն մի վ հովանաւորութեան և զնոց պատրաստ , և վ այս ամ յիշողութեանս կոծէր և ողբայր , և իբրև ետես զի ընդունայնէ զկոծս իւր՝ և զի հանդարտացեալէր զմրրիկն սակաւ մի , յարուցեալ չոգաւ ՚ի ճանապարհս իւր յուսալով զի դտցէ տեղի դստարկ և կամ տունն մի առ ՚ի հովանաւորել զանձին իւրոյ սակս ինայուածոյ գիշերոյն ։

Եւ յորժամ այսպէս շրջէր տատանեալ , ետես հեռաս տանէ զլոյս լիոն վառեցեալ մեծ , զոր թուէր լինել քոյ քաղաքն հրոյ ։ Իչ գիտէր Ջէկն զնէնչէր այս , և ըստ համեմատ նե րկոյ կացութեան իւրոյ ոչ ինչ երկեաւ ՚ի հրոյ այլ քաջալերեալ մերձեցաւ առ այն ,

և իբրև մերձ եղև , ետես զմեծ շինուածս լիոն որ եւանէր քոյ և մուխ բազում , ՚ի բազում պատուհանունս և լսէր լինիւր ձայն հարկանելոյ՝ և զշնջուն շղթայից ։

Երկեաւ նախապէս յայտնանել , այլ յետոյ որտանդեալ անկեալ հողահարթ ՚ի գետնի , և սմանօնաբաւ հանդարտ ընթացեցաւ առ շինուածն , և հայելով ՚ի պատուհանէն միոյ ետես զբա

զում

զուա այրս և զմանկունս զոր գործէին, վառե լով զբոցս՝ և եռաց
ցուցանէին զերկաթս ի մէջ բրայն, յոյժ սկսիլ արուեստ իւն եղև
ուսանողացն ցուլիս եան ջէկիս ի տես սանել զայս, և զսանել լով զուա
մի բաց համարձակեցաւ մնանել ի նեղբս և չոգաւ առ մի ի
կրակերսին և նստաւ մերձ առ նմին, յետ սակաւ ժամու տեսեալ
եղև ի մի ի յատենց յանմանէ զոր անդ գործէին, և էհարց նմա
բարկուբէ վ ինչ գործի եկեալ ես աստ, Պատասխանեաց ջէկն
բազում խոնարհութեամբ և ասէ զի եմ ոգորմելի պատանի ոմն՝
զորշըջիմ յարուեստ առ ի գտանել զդործ իմն, և զի ոչ էր ճա
շակեցեալ պտիըն, և էր լի ացեալ յոյժ ի յանձրևոյն երեկոյին,
զոր մսրլժ էր տեսանել զայն երևելի կերպիւ վ զեստու նորայ:

Կարի բախտաւորէր ջէկն զի ընդ առն զոր խօսէր՝ բա
րեբարոյէր, և վարոյ ոչ միայն եմ ոգ նմա ջեռնուլ հրով, այլ
և ետ նմա սակաւ ճաշակ ինչ ի կերակրոց, վ ընդ երեց,
և յետ այնորիկ ետուն նմա մի ի կողմանց անկեան սանն յանմիկ
ուր ննջեայ ջէկն հանգստութեամբ մինչև ցառաւօտն:

Զ ետասներորդ պատմութեան, պահեցաք Ա՛Ղ ի միւս ապերա
րոչն ընծայել:

Այլ մի յոյժ չքաւոր՝ անճարակ եղեալ, խորհեցաւ ընդ կնո
ջն, առ ի գտանել զելս բարւոյք կեցուլթեան իւրեանց:
ասէ կինն ցայրն ահա արտաքոյ քաղաքիս մերոյ դաշտ ընդարձակ՝
և ի նմա ծիր բազում վայրի զոր պատրաստեաց ած, որպէս և ընչա
քաղցք ևերեալ սակս հարկաւորութեանց, և ըստ աշխա
տանացն սակաւ վարձս ընդունին և անյագանին ուտօրեայ կեանս:
արդ՝ ելոյ ի տուն մեր ըստ պատրաստ առեալսն և տարապար, այլ և
խարար՝ կատօղես և գօր աշխատել օրական նորքա, ընդ այս գործ
ճարտարել առանն կհասես ետ ոչ սակաւով երեսաց զի կինն պտակէ տուն
և օգնական նմա, քեր ասէ ով գովէ զ տիկին իմ զոր տասնե րիւ
առ

առ ՚ի պատրաստ լինել սակս յառաջադրեալ գործոյդ ։ յորժամ կինն փութիմանակի որոնեաց զայմ զտունն, եգիտ պարսն մի փըտեալ քաղաքաժամանակաւ՝ ընդ նմին և խոտիւ մի պատատատուն, այլ և յոտքէր զտունն վի դատնիցէ կացինն (զի ընդ երեկսէր և կինն աչացուս) իբրև կարի հետաքրքրեաց՝ եգիտ շրթի մի ատաքարագոյն՝ և գիտաց թէ կացինն իցէ, քան րեալ և դ՝ յանկիւնս տանն ։ և վաղիւն յարուցեալ առն՝ փութիմանակի էառ զպատրաստեալ գործիսն ընթացաւ ՚ի դաշտս, եգիտ դժնիկ մի և ընդ արձակեալ պարսն՝ ընկէց և զխորշն, էառ շրթիվն ուժգին էհար վի հատցի դժնին, իսկոյն քան կաւ զգլուխ շրթիփին (քանզի արշալոյս էր և այրն միանկան) կարծեաց թէ գլուխ տապարին բացատաւաճ, սկսաւ որոնել այսր անդր, անճարակ եղեալ, ուխտեաց ընդ պաշտելն իւր՝ վի թէ դատնիցէ զկացին՝ տացէ շրթափաշն իւրեանց աղքատ մի, և մինչ այս խորհրդ ետմին խորհիլ զձեռն, յորոյտաճ առ դժնկաւն, ստատիկ և չնորհաչար վիրաւորեցաւ և մինչ քանայր յառնել և ՚ի բաց կորզել ինքեանէ զդժնին, եգիտ զգլուխ շրթիփին բարկացեալ հայհոյեաց զպաշտելն ասելով, անդրադիտ և անողորմ փախանակ գատնելոյ զկացինն, բոլոր անձն իմ վիրաւորեցեր՝ և ձեռս զի՞ արեալ զշրթիվն պահանջես ասելն, կարծեմ թէ դեռ աղէի զկացին՝ ոչ զե րթանէի ՚ի ձեռաց քոց յանի տեան ։ յանժամ սրտնեղեալ և արտասուալն դիմաք նախատէր զանձն իւր ասելով աւաղ՝ զի ՚ի մանկութենէ ոչ եւս անձն իմ ՚ի ուսուցին բարի աշխատանաց, որ այժմ զառատմութիւն իս իմ բարեաւանցուցանէի՝ մինչ զի և պաշտել լինի իմ ոչ լինի ողորմելոյս ձեռն տուս ։

Իմաստ առակիս՝ զայս ծանուցայ	նէ՝
Հոդալ զպէտս՝ կարեաց ցուցայ	նէ,
Զանձինս կրթել՝ ՚ի մանկու	թենէ՝
անկիրթի մի ժամանել՝ ծե րութե	ասէ,
՚ի ձեռն նեղութե՝ գրաճուճին աղ	դէ՝
դիպումն մուրիկիս՝ մեզ նշանա	կէ,
Թանապազ ոն՝ ղոր առակս	ողէ՝
տրուպ ամենից՝ ուսմանց նիւս	զէ,

Զ թերութիւնն քանիս իւր նեբել ժողկրկին

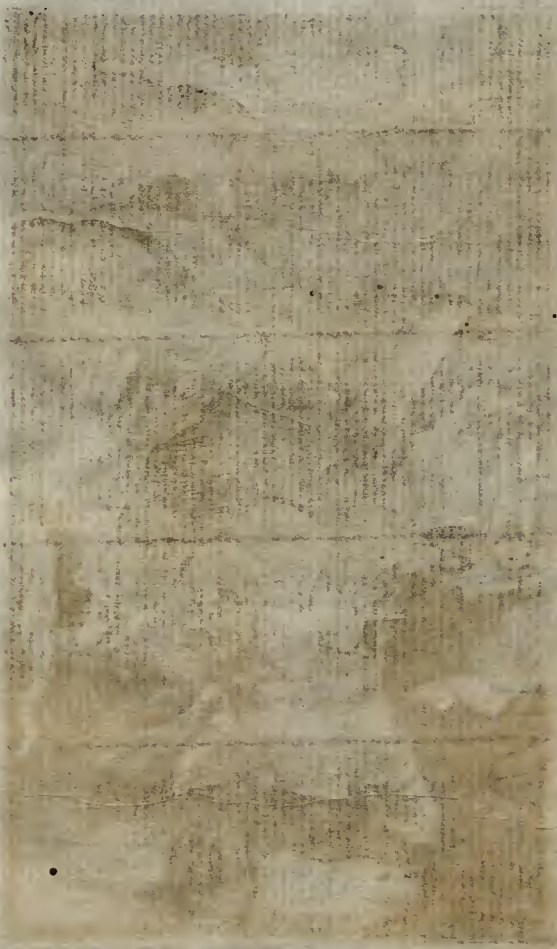

Պատմութիւն Սահակայ Հաւատոյ Ջնջանակից քնարերգուհւոյ Հայոց Լինելի

Օժանդակ սա-ղոյն.

Այր՝ ի հնուն այր մի անուն անեալ Յանտօն քարոզ
սայ, զոր միջոց հարիւր ամ ժամանակի ետ ճգնօք
պանձն իւր աղօթից, և դժուարին արտասքս ելանէր
՝ի յայրէ յորում քնակեալէր, երկինչ լուլ՝ վն մի գու
ցէ գտցէ առիթ մեղանչել առ Աւ, անցուցանել լուլ
ղօրն ողջոյն պահօք՝ և գիշերն հսկել լուլ, ամ քնակիչք յայնմ քա
ղաքի այնքան սրբութիւն եամբ ընդունէին նմա՝ և այնքան մեծա
պէս պատուէին զաղօթս նորա, մինչ վն յամ պատահանս նոցա առ
յերկինս՝ խնդրէին՝ ի նմանէ աղօթել վն նոցայ, և յորժամ պա
տարագէր նա վն հիւանդի ուրուք՝ ողջանայր իսկոյն։

Պատահեցաւ զի դուռն կայսերն յայնմ քաղաքի տկարա
ցաւ վտանգաւոր ցաւոք, և զի բժիշկքն ոչ կարէին ճանօթա
նալ զտկարութիւն նորայ, բայց ամ հնարիւք յետևէին գտա
նել զճար իմն, այլ փոխանակ բժշկելոյ՝ յաճեալացուցանէին րո
պէ հիւանդութիւն, որով կայսրն յոյժ տխրէր, վն զի սիրէր
յոյժ զդուստրն իւր, վասն որոյ տեսանէր լուլ նորա զի մարդկային
օգնականութիւն՝ ի զուր էր՝ յաճախ միտ առաջադրեաց առա
քել զդուստրն իւր առ Յանտօն քառասնից։

Ամենայն նախատրաստն գովեցին զառաջադրութիւն նորա,
և իմաստնագոյնքն ի նոցանէ տնօրան զդուստրն իմ ազատութիւն առ
Յանտօնն, զոր իմէ և՝ ի տիս զառամութիւն եաննէր՝ քայց զմայելեցաւ
՝ի զե զնչութիւն ենէ դատերն, և սիրով հայեցաւ առ նա, յայնմ
պատե՛ ժամանակի շնչէ ասց ստուգանայն յուշկն նորա, ասե լուլ՝
ձվ Յանտօն, զի ի ողջոյն անցանել այսպիսի քահանայապետ ժա
մանակ, ասա ցիշեսանն կայսերս զի հարկաւորութիւն ի ողջ զդուստրն
անցուցանել զտառապիլսյ գիշերս, յայսմ յայրի քառ, զի տեսցէ ս
երէ յաճիցէ Աւ բժշկել նմա, և դուռ աղօթ եղցես վն նորա,
և ասա նոցա գալ առ քեզ վազելն զի տարցեն նմա։

Գոլով քնութիւն մարդկային տկար, յետևեաց Յան
տօնն

տօնն զխորհուրդս չարին , և կատարեաց զոր ինչ ուզաճ ՚ի սա տանայէ , բայց իշխանքն , առաջ քան զընդունիլն Թողուլ զարքա դուստրն , առաքեցին մի ՚ի նոցանէ զի դիտասցեն զհաճութիւնն կայսերն , կայսրն այն ՝ զոր բոլորովին հաճատացեալէր քարոզ սային , երբէք չերկբայեցաւ Թողուլ զդուստրն իւր ընդ նմա , և պատասխանեաց այսպէս , ընդունիմ զեւ ինասցէ դուստրն իմ ընդ Աքաւն այն , և կուրէ նա պահել ոլքան կամիցի , և ես միամիտեմ յայդմ մասին :

Յետ սահմանելոյն հրամանն Թագաւորին , Թողին դուստրն ընդ միայնակեացն և դարձան , և յորժամ գիշեր էհաս , դիմեաց սատանայն առ Աքմատն և ասաց չԹողուս անցանել զայս պատեհ դիպուածքն , ընդ այսպէս գեղեցիկ ստեղծուածոյ , մի երբէք ինչքեր , դուստրդ այդ չէ հաւանակեցոյց զոր հրաւիրես , և եԹէ իցէ նա այնքան անամօԹ ՝ զի յայտնեսցէ զայդ , այնպէս հաճատալոյ , առեանն քաղաքն , և աշխարհ ամ ՝ ոչ հաճատան երբէք որպէս այսպէս աստուԹենն ընդէմ քոյ , դու կարօղես դործել զեմ ինչ Թարոյ պատժոյ , յաղագս հաւքաւծոյ , պատուոյ և իմաստուԹենն զոր ստացար , Տարաքախտ քարսիսային այնքան տկարէր , մինչ ոնկնդիր եղև Թշնամոյն մարդկան , մերձեցաւ առ դուստրն ՝ և գրկեաց նմա , և ՚ի կիտի միոյ կորոյս առաքինուԹիւն իւն հարիւր ամեայ ամքարեալ :

Յետ սակաւ ժամանակի զոր ժառանգեաց զմեղն , հազարաւոր ցաւք կային վնա , տիւ և գիշեր և ասայ սատանայն , Ո՞վ ողորմելի ՝ դու ես որ աճեր բեցեր զիս , դու ես որ շրջապատեալ կայիր ինձ զոլոր ժամանակն , և ջանայիր խաղալել զիս , և յայժմ ՚ի աճատ վերջաւորեցեր զչար խոկմունն , ջհ Աքմատն պատասխանեաց սատանայն , մի նախատեր զիս վ՛ ամենայն զոր դու վայելեցեր , տրջասցիս և դ , բայց զինչ աճել տարաքախտուԹիւն քոյ , զայս , զի դուստրն Թագաւորին յգիէ , և մեղանչուն քոյ յրատարակեցէ , և դու լինես լոցես ծաղրելի յամենայն այնոցիկ որք պատուեն և փառաւորեն քեզ այժմ , և Թագաւորն հրամայեցէ քեզ չարչարանօք սպանանել :

Երկեաւ քարսիսային , ասաց ցսատանայն , զինչ արարից զի պրպեցեմ զ յայտարարուԹիւնն նախատանաց քոյոց , վ՛ ճաճ-

կե

կեալ զմեղքն քոյ , զայս պատուիրեմ քեզ , այսպէս ,
ապաւինեա՛ ի Դուստրն Թագաւորին և Թո՛ղ զայրն ի մի կողմ
յայրիդ , և երբ պատգամաւորք եկեսցեն վտլեն առ քեզ՝ առ
ցնորս , Թե դու քաջ կիրկիսի՛ր զնա , և նա ելանէ յայսմանէ դնաց
առաջնոյն վաղադուն , դրքա հաճատալոցն քեզ , և որոնք լը-
ցեն քաղքն և գերազանց յամայն , և Թագաւոր հայր նորա տխրե-
լոյ յոյժ ապա յետ պանտղան ոմնոյն յետևմանց դադարեցան ։

Բարեբի Թագաւոր լեալ յայ միայնակեացն , յետևեաց խոր-
հրդեան քարին սպանանեաց զԴուստրն և Թագէց ի մի կողմն յայր-
ին , և ի միւս աւուրն պատրաստանեաց զոր ինչ պատուիրեցե ասէր
ի սատանայէ և եկաւ՝ն յայրըն , որոնեցին առ Քանաղուս Թագ
վոր դստեր արքային՝ քայց ի վեր եղև և ոչինչ գիտէ կարացին
գնմանէ , և իբրև յուսահատեցան որոնելոյ վա՛ նէ՝ եբեւ ցաւ նոցա
սատանայն , և ասաց նոցա , ի գուր որոնէք , և պատմեաց նոցա զոր
ինչ անցք անցին ի մէջ միայնակեացն և դստերն Թագաւորին ,
և ապա ապեցաց նոցա զտեղին այն զոր Թագեցաւ իշխանքն խսկոյն չո-
գան ի յայրն , և ըմբռնեցին զբարեխոսն , և դտին զմորմինն
դստեր ի տեղին ուր սատանայն ասացե ասէր նոցա , յորմէ հանե-
ցին զմարմինն՝ և տարան զայն բարեխոսն առ արքայն ։

Յոյժամ եհաս Թագաւորն զԴուստրն իւր մեռեալ , և
ծանօթացաւ յամ անցից , արտասուեաց և կոծեաց ուժգին , ժո-
ղովեաց դատաւորքն յամայն , և պատմեաց զեմ մեղս բարեխոսին
և խնդրեաց զկարծիս նոցա զինչ պատիժ տալ հարկէ ; ասեն՝ք ան
վճռեցին նմա մեռանիլ , և յոյժամ պատրաստեցին զկախարանն ,
և եկաւ միայնակեացն զանդուղքն ի վեր առ ի կախիլ , յայնժամ
շնջեաց սատանայն յունկն նորա այսպէս ով սանտօն , եԹէ զնս
պաշտիցես տպատեղոցեմ զքեզ ի տանջանացդ և տանիլոցեմ քեզ
երկու հազար մղոն հեռի ի քաղաք մի , յորում ընդունելոցեն քեզ
ի նոյն սրբուԹեան որպէս էիր յառաջ քան զայս , ընդունեցին
սաց միայնակեացն փրկեաց զնս , և պաշտեցին զքեզ , տուր ինձ
կանխագոյն նշան մի պաշտելոՒԹեանն սաց սատանայն , առ որ
երկրպագեաց նմա խոնարհեցուցանելով զգլուխն իւր և ասաց ե-
տուր զանձս իմ քեզ , յանժամ բարձրացաւ սաց սատանայն ՚ի վ
բարեխոսայ միխիԹարեցոյ և ընկալաւ զոր ինչ ցանկայն , ասե՛ լով
զայս

զայս Թ-քեաց յԵրեսս միայնակեցոյն՝ և անեղբևայրն Եղիա, և խա-
քեցեալ Անտոնն կախեցաւ։

Դիտասցեն այսու ղն խոկմունք չարք երբեմն ելանեն ՚ի
քարեդուձնեզ մտաց, զոր եթէ արգելցեն վաղվաղակի յորժամ
յայտնեսցի՝ չէ լինելոց քրէսկոսն, և պարտէ ծածկել զգուշու-
թ ՚ի խորգանտի իբրև յառաջին յորդորիչսն մեզ, վասն զի մո-
լութիւն քնտկնամբս ծնանի զմոլութիւնն, և երբեմն քայլ
մի սահիլն առաքինութենէ՝ յանճախապէս յետևին այնպիսի դի
պուածք չարք, և առաջնորդին ՚ի յաճերուածն Թ արգ տեսանե-
լոյ նախապէս։

Թագաւոր ոմն էհարց՝ ցդեռասանն, Թէ որպէս ՚ի ձեռն ար-
քեցութեան ցնորին մարդիկք ՚ի խելայ, և նոցա հետ տալօտեալ
գտին, կոյր, կաղ, և մուրիկ՝ մատուցին ցնա ի պալատ արքային։
Ծանուցեալ արքայն՝ եկաց ՚ի Թագաստի, և եդին առաջի նոցա
սեղան՝ և յորդ գինի, իբրև յագեալք արքեցան՝ առեալ կոյրն
զգինին քաժակաւ ասէր՝ տեսանեմ զարեգակն՝ զի հանգոյն կարկե-
հանի փայլէ։ իսկ կաղն սրտմտեալ ասէր լուա կաց ստախօս՝ զի
աքացիւք հարեալ զհոգիտ ՚ի մարմնոյդ աստուստ անչափեմ։ և մու-
րիկն անտուստ սպառնայր խրոխտալով, հար ասէ՝ և մի խնայեր,
Թէ և ստակեսցի՝ պատրաստեմ տալ զգինն արեան դորա մինչև
երկու հազար դահեկան։

Եւ տեսեալ արքայն զնմա արարս ոտա։ եաւ արձակել ՚ի պալատէ
արքունոյ։ և ասէ ցխորհրդակից նախարարս իւր։ կարծեմ Թէ
սչ միայն ՚ի ձեռն արբեցութեանն ցնորին մարդիկք ՚ի խելայ, այլ
և ՚ի ձեռն փարթամութեան՝ զի եթէ սակաւ արբեալ գինոյ՝ այնքան
զնարհացոյց ոզորմելն արանցն այնոցիկ, որքան առաւել զնարհա-
նայ մարդ՝ յորժամ հասանէ փառաւորութեանն։ վասն որոյ զգուշանալ
պարտ յամի։ Որպէս և սասցեալ են պարսիկք, Թէ արբիլ՝ և
զգուշ լինիլ, ոչէ արիութիւն, և եթէ ոք գտցէ հարստութիւն՝ և զչ
գործէ զմոլութիւնն, այնէ առաքինի։

Հրճռճիլ մեղ պարտէ՝ նորագոյն քա նիս ։
Հետեւալք վայելարար՝ յաքեւթեան տող միս ։
Զի նորէ նորոգ՝ ծաղկօք զոտարձա լե ։
քուրէ պՀոտ անուշ՝ նոր քուրաստա նի ։
Ոչնե լով զիտող՝ քաղցրագոյն դո չէ ։
յապՀիս նորոգման՝ ըլմեզ աւե աէ ։
Աղաւնեայ նրմանն ըզշնեղ ձիթենն Լոյն ։
ունի՝ ի քե բան՝ ձայնէ զմեզ ող Զոյն ։
Զըմեռըն էանց՝ ամէ դուք ե լեզք ։
ծաղկիկք յայտնեցան՝ եկայք և տե սեզք ։
Զի Ջուր քարկուԹեան՝ սաստիկ անձրե Բի ։
արդ ցածուցեալէ՝ սաղարդ երե Բի ։
Աղտք մեր ծուլուԹեան՝ ի՝ինմոյ լուա ցաՀ ։
սիրտ քաւերարին՝ ի մեզ քաղցրա ցաՀ ։

Այս Ջուր աղաւնեւոյն՝ նորս աղդարա րի ։
օրինակ Հընոյն՝ նորըս յուցա նի ։
Զի աղքըս Հայոց՝ տնՀմիւք պատուՀե. լի ։
և Համայն աղգաց՝ գերը երանե լի ։
Ոչ կարայ պահել՝ ի Համբաւ իւր քա րի ։
ընդ ուսանուլ Ջանայր՝ Հարաւ ընդ գետ նի ։
Զորմէ միՀչև ցայդ՝ ոչ ոք խորՀե ցաՀ ։
և ոչ զլանամ՝ ուժեք շարժե ցաՀ ։
Ոչ ասելոյ ընդ ծով՝ այլ կոծե ցաՀ ։
և սաստիկ վշտիք՝ անպիտանա ցաՀ ։

Ամենա գԹաճ ևծՆն անկեն Նին ։
որ սիրտ ԹաղաՀատաց ունի՝ ի ձե ուին ։
Ղեւոյեցաւ՝ ի մեզ յոյս դարըն վեր Ջին ։
աստ մեզ քաղցրացոյց՝ քաւԹըն ասիրտ Հին ։

Ճոխ թեաց ՚ի մեզ լոյս ՚՚ի յարևմըտ՚՚ տէ ։
Պ՚շնորհս ողորմութեան վերհադոյն գա հէ ։
Կայսեր ըռուսաց ԵԿԱՏԵՐԻ նէ ։
յաղթող թագուհոյն՝ կայսե րաղաղ մէ ։
Որ հետևեցաւ՝ տէրունեան քա նի ։
տառակաւ խրատոյ՝ յաւետարա նի ։
ձ՚ասն որոյ տանի՝ փրկչէն երա նի ։
զն խօթացե լոցս՝ քաղցրութեամբ նա յէ ։
Զ խոցե լոցս վերօք՝ ՚ի ճանապալ հի ։
զոր անցաւորաց՝ անփոյտ հասա րի ։
Ա՚ս շնորհիւ իւրով՝ առ մեզ հասա նի ։
վերացըս դընէ՝ ղձէթ և պի նի ։

Ո՚վ քաղցրագոյն տէր՝ մայր ողորմա թ՚ե ան ։
ած ծածուցանեմք՝ ըստ քոյդ գթու թ՚ե ան ։
Պաղթեմք յարատամ՝ առ տէր պերու թ՚ե ան ։
Հաստատել ձեռասդ՝ զահըդ քաղցրու թ՚ե ան ։

Ա՚յս շնորհս տիրուհոյն՝ ղմեզ ծանուցա նէ ։
աղաչնին մայքուր՝ յոգնուծա զաթ մէ ։
Զ շիւղ ողորմութեան՝ վերհադոյն մե րէ ։
դեր ուրախութեամբ՝ ըղմեզ ցուցա նէ ։
Ա՚յսէ երջանիկ՝ բաքուընըն քա րի ։
սրբազան Յովսէփ՝ աղոթութեանց տո մի ։
Էօվլիճ մեր հօտից՝ ռուսաց աշխար հի ։
շառաւիղ քարի՝ ՚՚ի էջմիած նի ։

Ա՚ս երկրորդ մովսէս՝ ՚ի մեզ տե սա նի ։
աղեաստէր գոլոյն՝ նորս խորայէ լի ։
Զ՚ի նայ աղատէր՝ ըզազգըն գե րի ։
քանտէ վերշապին՝ հին վարաւ նի ։
Ա՚ի՚ջնորդեալ կոչէր՝ յերկիր աՀե տե աց ։
հաղորդել շնորհաց՝ աղքայլին կե նաց ։
Քարոզութ՚ե՚ն երկեաց՝ ՚ի ջուր դիպա նաց ։

ան ցոյց ընդ ցամուք՝ զկեանըս կարկա ։ առաց ։
Ի՛ս սա նոյնապէս՝ ընդ իմամար ։ տեառ ։
ընդ շար պապանին՝ որ էր զվեզ տի ։ լեառ ։
Զի լծակարծի որոյ՝ յար՛ի մեզ լս ։ լեառ ։
յաղտիւք ծուլութեան՝ զկեանըս մեր գե ։ լեառ ։
Ցորմէ և խրատիւք՝ զմեզ ուսուցա ։ նէ ։
՛ի գերութենէ՝ խնամով տուր ։ տէ ։
ԱՒ ԿԱՑՄԱՆ ռուսաց՝ միշտ բարեխօ ։ սէ ։
զնկալեալն ըզշարհս՝ ընդ մեզք վայե ։ լէ ։
Զորոյ մատուցուք՝ ընծայական ։ թիւն ։
և զաշխատանացն՝ տուր վճռիւ ։ թիւն ։
Որոյ միշտ տքնի՝ հայցել զփրկու ։ թիւն ։
՛ի մեզ զթալով՝ հօրն քաղցրու ։ թիւն ։

Թռչուն գովել լի՝ նորըդ ազգս ։ րար ։
անխօս և խօսուն՝ ձայն ուրախա ։ րար ։

Աղտ լեռ դու մօրէ՝ նորացոյն ծը ։ նար ։
առաս մեզ քաղցրութիւն՝ ով զըմբաճա ։ րար ։

Դու ուրախացիր՝ ընդ քոյ սիրա ։ ղաց ։
որք ցանկան ըզքեզ՝ յար ընթերցա ։ ղաց ։

Լ.քել ցնծութիւն՝ դի յառաջ ե ։ լեր ։
ղալէիս փրկութիւն՝ զմեզ աշեստե ։ ցեր ։

Ունիս և ընդ քե զ՝ ծաղկունք այտուճե ։ լի ։
պանապան գլուր՝ քաղցրագոյն քա ։ նի ։

Այնպէս և խըրատ՝ նման մարդասի ։ տոյ ։
՛ի քեզ տեսանի՝ յեռեալ ընդ ոսկ ։ ւոյ ։

Այսօրհնութիւն՝ մարդկային քա ։ րոց ։
ինչ է հաստատակ՝ այլ ընդ սակա ։ ւուց ։

Ըամք գոն ոլք սիրեն՝ գոն և բամք ա — տողք ։
են գասք ոլք գովեն՝ գոն և բամբա — տողք ։

Ի՛ քեզ երանի՝ և լինիս գո — վեաւ ։
ւծ ոչ գրդիցիս՝ գոլով տրտը — վեաւ ։

Յանկացողք բանից՝ և սիրողք բա — րեաց ։
ոչ երբէք ատեն՝ ըլնոյն սիրո — ղաց ։

Այնպէս ապաքանք՝ և գշտողք բա — րեաց ։
խոտեն զբարիս՝ և գովեն չա — րեաց ։

Օրվ գու քաղցրախօս՝ մի վարանիր — ցիս ։
և մի ի բանից՝ նոցա տրտմիր — ցիս ։

Պրոբաց իմ փոքրիկ՝ ընդ քեզ ուներ — լով ։
յորոց պատահին՝ վայս ընծռնը — լով ։

Ոդիմաց իմոց՝ գու աղերսես — ցես ։
և վմաղթանս իմ՝ պնուաս ասաս — ցես ։

Ա՛ա որ պայս գըբեաց՝ չէ հմուտ քա — նի ։
և ոչ տաղաչափ ոտանաւո — րի ։

Ի՛ վայս լանդուխթիւն՝ իմոյ ծնողն — դեան ։
խնդակից եղև՝ յիւր կարողու — թեան ։

Ընմայ քաղաքասել՝ մի վարկանիր — ջիք ։
այլ գթածօրէն՝ ներմոյ նե րես — ջիք ։

Յորքան ժամանակ՝ մընայ կենդան — նի ։
այնտրնանի ծառայ՝ նոյ ձեզ լինի — ցի ։

Երկու ծառայ մուրացիկք եկեալ առ հայրն ի պահակ , պատառ առնուն զիւեւմուք առանց շնակի , մինչ զի մերկ երևէին , պատրմուխ է խնդրէին ի նմանէ · և իբրև զհանդերձս ի նմանէ խնդրէին՝ այլոն ոչ լռութեամբ ունկն դիր լինէր բանից նոցա ։

Եւ կոչեալ առ ինքն զմին յայշակէ իւրոց ասէ ցնա երթ ի մայրի և անդ յայն նիշ տեղւոջ գտանես զծառ երկճղի և առեալ զհանդերձն որ անդ կան բերցես ցայր ։

Եւ յորժամ աշնակերտն դնացեալ եգիտ զեմ ի ծածուկ եբեր առ հայրն , և նա առեալ զնոսա ասէ ցմերկ մուրացիկ աղաքատն եկէք զի մերկք էք զայս առէք և զգեցարուք ։

Իսկ նոցա ղայն տեսեալ ծանեան զոր ինչ եղեալէին , և յոյժ զսոխի ի հարան ։

Եւ այսպէս որք զայլոց հանդերձս գաճաճանուէ եամբ խնդրէին՝ վերծանցին սոխով առին ։

Անուանք նոր ամսոց Գալլիացւոց		Աշուն		
Վինդեմեր, ամիս ժողովելոյ խաղողոյ		սկսեալ ընդ 25 են մինչեւ ցթիւն 24 որ եղև		30օր
Բրումեր	ամիս ցօղոյ	Թիրայ 25	դամայ 24	30
Տրիմեր	ամիս կարկտոյ	Դամայ 25	Համիրայ 24	30
		Ձմեռն		
Նիվօ	ամիս ձիւնոյ	Համիրայ 25	արեամ 24	30
Պլուվիօ	ամիս անձրևոյ	Արեամ 25	ովդան 24	30
Վենտօ	ամիս հողմոյ	Ովդան 25	Նիրհան 24	30
		Գարուն		
Ժերմինալ	ամիս պտկիլոյ	Նիրհան 25	շամս 19	30
Ֆլօրէալ	ամիս ծաղկանց	Համն 20	սդամ 19	30
Պրիարիալ	ամիս ճարակելոյ	Ադամ 20	շաթ 19	30
		Ամառն		
Մեսիդօռ	ամիս հնձելոյ	Շաթ 20	Նախայ 19	30
Թերմիդօռ	ամիս ջերմուհ	Նախայ 20	ղամար 19	30
Ֆրուկտիդօռ	ամիս մրգաց	Ղամար 20	Նադար 19	30

Մնացորդ հինգ աւուրն տարւոյ (ք ավելացն որ ՚ի մեզ) անվանեալ կոչեցեալքն կատարեն զայսոսիկ տօնախմբութիւնք ։

Լավերտուռ	Առաքինութիւն	Նադար 20	։
Լեժէնի	Ուշիմութիւն	21	։
Լետրավել	Վաստակ	22	։
Լօպինիօն	Խորհուրդ	23	։
Լէ ռէկօնպանս	Վարձատրութիւն	24	։

Բովանդակեցան աւուրք 365

Նահաջ տարւոյ յաւելորդ մի օրն կոչեն չասանկուլօթէտ ՚ի նոյն աւուրն վերակրկնեցեալ զերդումն իւրեանց այսինքն Առքեցեր կամ ֆեռանկցեր պէտ ։ Իսկ ամիսքն քաժանեալեն ՚ի չերիս տասն աւուրս և անուանակոչութիւնք աւուրցն են այսոքիկ ։

1 ։ Պրինիդի	4 ։ Կուատրիդի	7 ։ Սեպտիդի
2 ։ Դուօդի	5 ։ Կուինտիդի	8 ։ Օկտօդի
3 ։ Տրիդի	6 ։ Սեքստիդի	9 ։ Նօնօդի

10 ։ Դեկադի , որ նոցայ օր հանգստութեան ։

Ընդուկ մի վախճեցեալ Հաստատեցաք և եդաք ՚ի վանկսկիս տան սբոյ և կէղեցւոյն մերոյ որոյ վերարկու տախտակն ցեղեալէ որպէս զանձանակի և ՚ի վերայն մեդկիս կարգեցաք նաև զվերակացուս , զի եթէ ունիցին ումանք գրուածք ինչ և կամիցին տալ ՚ի յուդարարին և ոչ կամիցին զի յայտնեսցի յումէք իցէ գրեցեալն կամ ինչք անք թագուստ բե րեալ և կամ ձեռամբ ալ ումեք առաքեսցեն սրկանել ՚ի մնդուկն այն մեք քանալոցմբ վանդուկն ամ աւուր և զոր ինչ գտանիցեմք անդ գրեցեալք յուղարկեցոցեմք վաղվաղակի առ ՚ի վեր կարգեցեալք վերակացուս որպէս զի նոքայ վերահասու լեալ գրուածոցն զոր ինչ ՚ի նոցանէ հարմար վարկցեն առաքեսցեն ՚ի տպարանն զի տպեսցուք , որոյ վասն խնդրեմք ՚ի հաւատարակութենէ զի ով ոք ունիցի որեք լուրք և այլն որոյ տպէ ին ցանկացի կամ առաքեսցէ ՚ի տպարանն , և կամ արկցէ ՚ի մնդուկն , նա և յուսամ արդունաւորիլ թողութեան հաւատարակութեան զի եթէ իցէ ՚ի պրեցեալն քան անհարմար և կամ արտաքոյ օրինաց և քաղաքավարութեան որք ոչ գտցեն ընդհաւանուլ վերակացուացն զնոցա մք առնել լոց զնոսպիսիս տպել լոյ ։

Յուսամք զի նե րեսցէ մեզ գրողն պատմութեան և որպիսութ ղլուխ քաղաքին զի թէ և եփետ զայն վկայութեն վերակացուածն այլ որով ֆետև զկարգ խօսից տղարարիս սիմ չէ ՚ի վերա քաղաքացս վանն այնորիկ պահեցաք զայն այսուհետև եթէ հանդիպեսցի ժամանակ հարմար տպել լոցեմք և զայն ։

Նորհակալութիւն իմ գլխաճոխութենէ քոյ, ասկա ընդունեմ ես լոյդ զքնծայն իմ յառաջնոյ Աղեքսարբին, ոչ քաւէք պրիչ իմ ձայնել աստ, Ա յլ յուսամ հաստատեսցես զայն, այլ միւնծայութիւնքս՝ վըր համարձակեցայ պատրաստել, և այսու մատուցայ նեմ սրբութենէ քոյ, որոյ և ես գլխաճոխութեն ընկալնուին քոյ մախթեմ։

Որովհետև տեսանեմ, զի հաճեցար անուանակոչութենէ իմմէ՝ համարձակիմ հրաւիրել զքեզ՝ ինոյն հանդիսի քոյ, դնել առաջի փոքր ինչ զանազանութիւնն անցեալ ապիսարբին, որ կայրել իսրէլ իսկ թուեցեալ ոմանց ներքսագար ընթերցողաց։

եչ 3 տող ։ փոխանակ լինել լոյն տրամուելի տպեցեալէ տրամուելիք

3	24	յառաջնածնին	յառաջնածուին
4	2	յայտարարութեան	յայտարարութեն
5	15	ձեռնարկութեանն	ձեռնարկութեն
6	18	պատրաստելոյ	պատրաստելոյ
8	26	մանկունք	մանուկնք
14	14	կոչեցեալն	կոչեցեալեն
42	5	սրբութեան	սրբութիւն
44	6	նաղալանաց	նախատանաց
46	22	յուսամ	յուսուամ
48	3	հոգւոյ	դեկտեմբերի

Զայս միայն յոյնց գրուածոց զոր աստէ գրեցեալ (որոյ և ոմանց յարմարագրութեան սղալանքն զանց արարի յաղագս երկայնաբանութեան) Ա յլ կոնդակաց և այլոյն ոչ համարձակեցայ դնուտել քանզի յուշելի համարիմ քան զկարն իմ։

Յուսամ խոհեմութենէ սրբութեան քո վի թողցես զհամարձակութիւն իմ զայս և ըստ նախագոյն սիրոյդ համարես լոցես զինծ՝ ի մոռացումն։

Սրբութեան քոյ միշտ խոնարհ

Դեկտեմբեր 30 1794։

ՈՒՐԱԽԱԿԻՑ։

Զքեզամ ազգակցութեր տրամուելիք մեծաճաշ,
զի յոյժ ծանրագործ վնաս վճռակեցաւ,
ոչ վճռակեցաւ այլ եւս յանձնառուի,
չէ լինելոյ նման յիմար

Ես քո ասելով և քեզ աչեր փիս ։
Ի հարցանել իմ ընդ քեզ վինչ ու նիս ։
Քեզ ի խելրկս առեալ երկայր փսիաթաչես ,
Ես հանդիպեցայ միոյ նախատ պէս ,
Ան ի տեսանել լեզ իբ ներտս կին ։
Վախ առեալ վաչս ըստ մեր առաս կին ։
Գնալ թա ի քնոյ կալի վաղաս գուն ,
Դամայ առնոյ մին ի յառաջ առուն ,
Խօսեն ընդ նմա միշտ հայոյս նօք ։
Քանզի ապէն մեր ուժ սիրեն կա մօք ։
Ոչ տրտում դիմօք այլ ուրախու լեմք ,
Ես լուր դու եղբայր ինձ վգուշու լեմք ,
Ոքքան պանական վարսոք քեզ աե սի ։
Լեզ երկիլն քոյ տեսեալ հանդի սի ։
Կամիմ քեզ պատմել փոքրինչ յառիս լեմք ,
Սկսեալ իմ պոյս առաջարկու լեմք ,
Ինչ աշխարհ հանդեն նե րկակ երկ ։
Ինչ կարէ առնել ողորմելի ։
Լեզ չնչե օրես անալի նե ր ։
Զէ այնքան դժուար քարեկամոյ ։
Ես վաղվաղկոտ ղոր քեզ խոստա ցայ ,
Եւ հաճատարիմ գոլ հուշակե ։
տեսանեմ այսօր շուարմամբ քաղ ։
ղի ծանրէ վլուծն և անձն իմ ան ։
Ես հանդիպեցայ միոյ նախատ պէս ,
Ի տեսանել լեզ իբ ներտս կին ։
Վախ առեալ վաչս ըստ մեր առաս կին ։
Գնալ թա ի քնոյ կալի վաղաս գուն ,
Դամայ առնոյ մին ի յառաջ առուն ,
Խօսեն ընդ նմա միշտ հայոյս նօք ։
Քանզի ապէն մեր ուժ սիրեն կա մօք ։
Ոչ տրտում դիմօք այլ ուրախու լեմք ,
Ես լուր դու եղբայր ինձ վգուշու լեմք ,
Ոքքան պանական վարսոք քեզ աե սի ։
Լեզ երկիլն քոյ տեսեալ հանդի սի ։
Կամիմ քեզ պատմել փոքրինչ յառիս լեմք ,
Սկսեալ իմ պոյս առաջարկու լեմք ,
Ինչ աշխարհ հանդեն նե րկակ երկ ։
Ինչ կարէ առնել ողորմելի ։
Լեզ չնչե օրես անալի նե ր ։
Զէ այնքան դժուար քարեկամոյ ։
Ես վաղվաղկոտ ղոր քեզ խոստա ցայ ,
Եւ հաճատարիմ գոլ հուշակե ։
տեսանեմ այսօր շուարմամբ քաղ ։
ղի ծանրէ վլուծն և անձն իմ ան ։

Ընդանիլ նորոյ եկին այլ ևս կուռք ։
Ֆանդարտ խօսել քաղցրաբար քան բուռք ։
տեսանել լով զնս ’ի յերուսա ցոյն ։
սալա մեղձեցեալ քեզ վնս ինուսա ։

Տես եղբայր ասեն զգալչեմն հայ ոգ ։
ուր ոչ գոյ ինչ նոր քայց լուրք պնակ լոց ։
Նա և մի երագ և կամ լծէ սակ սիլք ։
որք չեն հարկաւոր և ախորժ լիք ։

Գրկեցի զքեզ իբր օտարա կան ,
և հոգոյ հանի կարի տրտմա կան ,
և տեսանել լով զի չէր ինչ հր նար ։
պատասխանեցի ստորնա բար ։

Ընդհուրք արտասուացս բազան խլակ պէս ,
սկսայ ’ի սիրոս ողբալ մանկա պէս ,
մի ’ի նոցանէ ցաւս իմ նշմա րեալ ։
առ տունն իւր գնալ զիս խնդիր ար կեալ ։

Զոգս գառնութեամբ ’ի տունն նոյն ոյ ,
և անգ լցայ զքաղց առաջս տայ ,
և մինչ բազմէաք մեք ’ի սեղա նոյ ։
գոր ինչ խօսէին և զիս վարկն քոյ ։

Խոզմեալքն ’ի սեղան անգ սմանկ քին ,
զմի հատ ’ի քէն ’ի ձեռս ունէք ին ,
զմն ընդ եղնայր և սմն ու սէր ։
եւ լուռ նայէի լաւ ջ զինչ ս ակր ։

Ար ինն խօսեցաւ քան հաճանա կան ,
մեռան հանդչենաց քանիք ներ կան ,
ոմն գոհանայր զձեռ գնծ ու ֆեամբ ։
ոմն նախատէր յոյժ ատե լու ֆեամբ ։

Ար ի ’ի բազմեցայն որ էք մերձ առ կին ,
խօսէր ընդ այլոց սակս տեառն կիս ,
չէի խօսեալ ես երբէք նախա գոն ։
մինչ լուա ասե ն աֆօռ ի ֆն հուն ։

Հացեալ զԱբեղան իմ յայնմ վայ
քանզի համբերել այլ ոչ կա
պատասխանեցի իւրաքանչիւր
յոյժ հանդարտ վարուք առ քեզ ասէ
Նախ սկիզբն առեալ առ նա որ ա
քաղցրնեը անցեալ ոչ նուր հնա
հարցի համարձակ վինչ կամէր նո
զի գրեալն համայն չէր տեսեալ ոչ
Ահւ գոյ ի գաղէլիա հարցի երկրոր
որ գովաբաներ զգործս այլ ազ
լիե կամիք կարդալով ինչ վաճա
Ի՞ւրինէ գործն ար և սա ճա
Նստեցոյն անդր կային և ո
զրք յանկլեայսոց խօսէին վանկ
հատկապես սինն հմտավարժ ա
ոչ գիտե այլ ինչ լիե ոչ է, քի,
Աստղի նմա ով նրքանին
սա ոչէ գազէլի այլէ մագա
քննեա նախապես զսահմանս անոջ
գտանիցես զայս համեմատ գոլ
Եւ յետ փարսահին ով գու նորա
իւրաքանչիւրոցն հատուկ առանձ
և զայս ասացի ես վաղճանա
Տանուտէրց եղէ լոյն իքր պատաս
Սովորութիւնէ մեզ ամենեք
միշտ գովաբանել զՏարսն գրա
անկարելոյ մի միշտ ակնկա
զի ամենայն ինչ ծնեցի կատա
Ծանիր վերջապէս զեզականուս
այսքան առնել լոյս ձգաբանու
զի ոմանք իմդան ոմանք գտր
ոմանք ծիծաղին և ոմանք գո

Անհնարէ տալ զթիւ կարճէ ։
Թէ որն եղև արդեօք յաճէ ։
Քանզի և ատօնն յորժամ հասկա նայր ։
ոչ այլ ինչ առէր այլ լուս ընթա նայր ։
Նախ ընթերցողաց ասացի զմ քան ,
այլ արդ տեսանեմ զի ոչ ընթեր ցան ,
Հարկաւոր վարկայ քեզ վերակր կնել ։
զոր անդ ասացի և աստ երկրոր դել ։
Լուր դու ապաստար զքան իմաստ նոց ,
զոր և ես լուա ՚ի յոմանց դիտ նոց ։
զէ ՚ի ՚ի ՚ի ՚ի ՚ի ՚ի նէ ։
որոց հաճաստին ՚ի մեզ տեսա նի ։
պահեա ՚ի սրտիդ զոր լուար ՚ի վեր ,
և մի կազանալ այլ միշտ աշխատ լեր ,
զի ելիէ չեցե քեզ թախտ ձախտ զակ ։
յուսամ լինիցիս քաւմնոց օրի նակ ։
Ալան այսց բանից մխիթարու թիւն ,
քեզ մատուցանեմ ծերոց ատու թիւն ,
Թէ կամիլ լծուիլ ընդ լծուհոց Տա մայն ։
Թուխով լծօթափին զվերտուրս ամե նայն ։

ԲԱՆԻ ԵԿԱՄ

ազգասիրի Հայոց քեզ սերտ
մընամ քանզայս պարծանօք ինչ յաճել ։

Յաղագս շինմունքի եւ պատերազմացն գաղղիա-
ցւոց քաղաքացն Ասկաղովնայ ի քեռանէ ամե-
նեցունն, այլ զատուցմունքն նոցա ի պատմողս
արարեալ ասացաստան, դրեցից առնուազն
ինչ ինչ, որ առաւել հատանելոյ ։

Լսեմք ի մեծ քանակն կայսերական, քանզի ի կորճե լոյ
զքաղաքն, զոր առեալէին գաղղիացիք ի կայսերէն, օր ըստ օրէ
յառաջ խաղալով տիրեալէ. քանի մի մեծամեծ քաղաքաց ե բերդին
գաղղիոյ ։ որով և ասի, թէ չոյժ նուճաճեալէ այժմ զօրութիւ
գաղղիացւոց յերեսաց զօրու կայսերն ։ վասն որոյ ի խորհուրդ
մտեալ իշխանաց նոցա ի փարեզ, ածեալեն զ Լիպսուհին առաջի
իւրեանց, և սպառնալեօք մահու ստիպեալ են զնա գրել առ զ-
գօր որդի իւր առ կայսերն, զի յետս դարձուսցէ զզօրս իւր յերկրէն
գաղղիոյ, ապա թէ ոչ՝ ասեն, և զքեզ սպանցուք իբրև զայր ։

Նա որս հանդարձակ պատասխանի տուեալ Լիպսուհին,
թէ սպարեք ընդ իս զոր ինչ և կամիք ։ քանզի չեմ ինչ լսել զոյ
քանին, զոր ինձ հրամայէք առնել ։ զի ես հանապազ սպասեմ մա-
հուան իմոյ ։

Զայն լուեալ սպատամբացն՝ Լիպսուհն զնա ։ և հանեալ
ի քանտէ մահապարտաց, ուր փակեալէին զնա զառաջինն, դնեն
յընդարձակ տեղւոջ ։

Ա՛յլ այժմ՝ որպէս լսեմք ։ միաբանեալ եդեալեն զնա
ի նոյն քանտ մահապարտաց ։ յորմէ և գուշակի, Լիպսուհ
նորա մահ իցէ ։

Ի փարեզ մայրաքաղաքն գաղղիացւոց՝ և յամ երկրի նոյ
ե նեղուխիւն մեծ վասն նուճադուխեան հացի ։ վասն որոյ և պա-
հապանքն ապստամբացն նորոդ կանոնս տահմանեալեն, զի ժողո
վուրդքն առ հասարակ զքաղաքական պահս պահեսցեն զամիսս վեց ։
մինչև հնարեսցեն գտանել ուստեք ցորեան ։ քանզի սովաբեր են ի նոցանէ
վաճառականք ցորենոյ յայլ և յայլ կողմանս աշխարհի ։ զի առա-
քես

քեայեն ՚ի գաղղիա • այլև այս պատճառս ուրեմն յաջողի նոցա • զի ամենևին քաղաքական գոլով հիմնադիր • ոչ ոք յօժարի տալ նոցա զայն, ոչ և լուսաք յաւուրս յայսոսիկ, զի նաժիշտք գաղղիացւոց՝ որք էին յայնկոսունս և քարձեալէին անտի ցորեան առ ՚ի տանիլ յերկիր իւրեանց, կրանստաքային արգելեալ զի մի տարցեն • վասն որոյ հանեալ զցորեանն ՚ի նաժուց, վերստին դարձուցեալեն ՚ի համբարս քաղաքին :

՚Ի վերայ առաջնոյ օրինացն անձնատեսութեան՝ յաճեալեն այժմ և օրէնս ինչ անկրօնութեան, որով արգելուն ղի և իցէ հաճատս և քարեպաշտութիւնս, այլ զի ամենեքին անձնապաշտք իցեն քան պաշտման իմիք հետևոդս • վասն որոյ և օր քան զօր առաձեալ չարութիւն և անօրէնութիւն ՚ի նոսա :

Յաճուպա յայսոսիկ՝ որպէս լուաք հաճատեաս • նաժշտհանդէսն ինկելոցդ և սպանիացւոց, որ կայր ՚ի վաղուց հետէ ՚ի ծովն միջերկրական, ՚ի 29 օգոստոսի առեալեն զթօլոն քաղաք՝ ուրեր ամ զօրութիւն նաժշտհանդիսին գաղղիացւոց • և ՚ի տիրել քաղաքին հրամայեալեն վաղվաղակի պատրել զսպիտակ դրօշակն թագաւորական, հուշակ արկանել լուզ, և թէ տիրեն այնմ յանուն Լուդովիկոսի ՁԷ երրորդի, որպէս սրդի ի սպանեալ արքային :

Եւ ապա նոյն հետայն հանեն ՚ի ցամաք զչորս հազարս արանց զինու վառելոց, և առաքեն ՚ի վերայ նահապետ քանակի ապստամբ գաղղիացւոց, որ կայր փարատեալ միավ հետ ՚ի քաղաքէն • որոց գնացեալ յրուեն գամենեսեան, և սատակեն զբազումս, և զոմանս կալեալ դնեն ՚ի կապանս • բայց անկանին և ՚ի սոցանէ արք, թիւով իբր քսան :

Այս քանակ, զոր կոտորեցին անզղիացիք ընդ սպանիացւոց, էր առաքեալ ՚ի հաստատակութենէ ապստամբացն փարիզու ՚ի վերայ թօլոնի և մարսիլիոյ • զի քնակիչք այսոցիկ քաղաքաց հակառակ գոլով փարիզացւոց խորհէին ապստամբել ՚ինոցանէ • վասն որոյ և կարծի, թէ քաղաքս այս կամովին անձնատուր լեալ իցէ յանգղիացիս և ՚ի սպանիացիս :

Ապստամբք գաղղիացւոց այնչափ ուրախ երևին լինիլ ըստ անկարգութիւնս իւրեանց՝ մինչև տօնս կարգեալեն կատարել ամ ըստ ամէ յօր յիշատակի ապստամբութեան իւրեանց և

և վայս առնեն ոչ միայն ՚ի գաղղիա, այլև յամ տեղիս, ուր ցրուեալեն ՚ի նոսա ։

Վասն որոյ լուեալք • դև և յալեկուածնս ուր գոյ նաե մի ֆրանսզայ, ՚ի 14 յուլիս ամսոյ կամեցեալ առնել զնոյն տօն ուրախութեան ՚ի նաե ի անդ • խնդրեալեն զլատին քահանայ ոք դև պատարագ մատուցանէ նոցա ՚ի նաե ի, այլ ոչ ուրուք ՚ի քահանայից առնուլ յանձն կատարել պայն, զօծսուլն գաղղիացւոց դնացեալէ առ կառավար քաղաքին՝ խնդրել, զի հրամայեսցէ միում ՚ի քահանայից կատարել զկամն նոցա • բայց կառավար իշխան քաղաքին պատասխանի տուեալէ նմա, թէ զոր խնդրէքդ հոգևոր ինչ է • վասն որոյ և արտաքոյ գործով իմում պաշտօնի, անպատեհ ինձ միթէ ՚ի նոյն կառավարութիւն ։

Զոր լուեալ զօծսուլին գնոյ առ առաջնորդն ՚ի նմանէ խնդրել զնոյն • ԵՒ յայն նա տուեալէ պատասխանի, եթէ քահանայք որոց կարօղեմ հրամայել, զբազեալեն ՚ի պաշտօն եկեղեցեացս, իսկ յորոց վերս չունիմ իշխանութիւն՝ անմարթէ ինձ հրամայել ինչ նոցա • վասն որոյ դուք ձեզէն խնդրեցէք թերևս դոջինք զոք ։

Չուսկ յետոյ ՚ի խնդիր ելեալ ֆրանսզացւոց, գտեալեն զքորսիկացի քահանայ ոմն տգէտ, և հաճեցուցեալեն երէց ոսկի դահեկանօք, զի կատարեսցէ զխնդիր նոցա • բայց լուեալ պայն այլոց քորսիկացի քահանայից, երթեալ մահ սպառնան տգէտ քահանային, եթէ յանդգնեսցի գնալ ՚ի նաեն և կատարել զընդկամն նոցա • վասն որոյ երկնչեալ քահանային՝ պայն օր խոյս տուեալէ ՚ի քաղաքէն • որով և ֆրանսզացիք չեն կարացեալ ըստ կամն իւրեանց կատարել զծոնն

Իսկ վերջ մնալոյ քաղաքին ծանիք միւսանգամ, զի վասն լոյ ապստամբութեանն ՝ զոր ասացաք վերագոյնդ, զինուորականք սուսերեալեն ՚ի վերայ նոցա ՚ի 40 հազար զօրս առ ՚ի նուաճեցուցանել զնոսա, և ՚ի ընդդէմ դնել նաեսանդիսի անդզկայութեան • վասն որոյ ՚ի հասանիլ նոցա անդր ՚ի դիմի հարեալ նոքա քաղաքին, այնպիսի մեծ կոտորած եղեալէ ՚ի նմա, մինչև հեղեղք արեանց յորդեալ ՚ի քաղաքէն ։ Յորմէ և անուանիմք, եթէ ՚ի գնալ անդր նաեսանդիսի անգղեցւոյ, որև չէ իսկ հեռի ՚ի նոցանէ վասնզի առ նովքն և պայն քաղաք

Ծաշկոցաց լուծք հաշիւոց հանդերձ նախերգանօք
Ի քերականէն այն լուծս ած ընթերցողն ։

Երեւս ասիցեն ոմանք զի զլուրքն գրեցեալք անտ լուծեալ էին ինքեանք ամենեքեան և վասն այս հարկաւոր համարէ ասել, զի ուներ առաջի յաճելի քան զքան գասէրթս, թէ տեղոյս, թէ կալկաթու, և թէ բուռմպայու, և ամ չանացողութեամբ ընթերցաց. հարցուց և խորհուրդ եառ թէ որն թարգմանիցէ արդեօք, և ոչ գտանէ լավ հնար արժանաւորել լոյ պաշտաւնս իւր յաղագս ցանկութեան ընթերցողաց, վասն ապէս գրեաց զայսոսիկ. և որոյ վասն ինդրէ թէ ողութիւն յաղագս պանազանութեանց ոճոյն, և թէ ասիցեն ապա, զինչ է ի գասէրթոյն պատասխանի խնարհութեամբ և ինդրէ, զի նոքայ որք ոչ գիտեն զլեզուն կապէթոց ճշմարտիցեն զպատասխանիս իւր յոմանց գիտողաց, զի յաճելի քան զմի ի չորից մասանցն պատմէ թէ օր ինչ վաճառէ կամ յերբ վաճառէ, մի մանն զկայութիւն իւն զօրաց և զօրապետաց իւրեանց, որ աղքն մեր ոչ ուսեալ ճանաչեն. զմիաբարդ քաժինսն լեզն ոտանաւորօք և այլ գրեցեալ լուիք, որք են թէ ընծայեսցեն զդէն մերոյ յաճելի առասպելաբանութիւն անուանին ի նոցանէ քան քարտականք, վերջապէս ոչ կասիլք իբրև զչար խօսել զնոցանէ, քանզի թէ այսպէս և թէ այնպէս արժանին գովութեանց վասն քարոզութեամբ պատճառաց բարեաց, այլ այս միայն խորհեցէք թէ ինչ և որքան լուրք գտան նոքայ որ միջոց ուրեն աւուր ժամանակաւ լցին զերկուս թագուհս գովանդակ, և այսու հաճոյացէք, զի թէ իցեր ի նոցայ քան արժանաւոր ծանօթութեան ձերոյ յոյժ վաղվաղակի թարգմանողն չանալոյեր պաշտաւնս իւր նոքուամբ ձեզ հաճոյացանել, և վերջապէս զայս միայն ասեմք զի ձեռնարկեցի լավ մեր յոյսամ մասին յաճախիլ ի կապէթոյ զլուրս յաճել ապշիմք քան զառաջանալ կարենամք, քանզի այնքան հակառակք են միմեանց մինչ զի միոյն գրեցեալն յայլում հակառակի, մինչ այնքան զի բազմիցս հանդիպեցաք, զի միւսմ կապէթի յոյսանե յրն

ըզ

ը մահուանէ ուշեղին , իսկ ՚ի միւսում կենդանութենէն , զայս
ամ ընթերցողացդ ծանուցի , ինչ և իցէ առ ՚ի մխիթարել ընթեր-
ցողացն սոցին տեառակից ընծայեմք ծաղկաքաղ լուրըք եւրոպիոյ ։

՚ Ի երրորդ դասոյ ամսոյս կազմեցին , յրատարակէ ցամ Հրամանատ
քաղաքապետիս զանազան աջողակ լուրըք եւրոպիոյ , ըստ զրքին
մեանէն տէրունեանն ՚ի քաղաքս դիարճածն պատկերացան յայդ
ըստ անուանակոչութեամբ , ըստ ՚ի ցամոքքի , և ըստ ՚ի ջրի լինս ծովու ։ ոչ
՚ի 26 երրորդ աքօստ ամսոյն մինչև զջուներ ։ ։ քանն և հին դ-
պատերազմական նաւք անպէտացաւ , դիմացեալ ընդ 26 նաւոյն
Ֆրանսիացն , մարտուցեալեն ընդ միմեանց այնքան առատու-
թեամբ , մինչ զի 2 նաւք Ֆրանսիացք չկարացին եղեալ , և
յոլով մասն յերկուց կողմանց նաւացն անկարացեն կարուսանել
լով կայմն , և Ֆրանսիացն ըստ չափոյ 10 ըստ 12 նաւքն նոցա բո-
ջնացուցիչովքն վանեցեալեն , զմնացեալսն ընդ նաւոյն անգլի
ացւոց այնքանէն նահատեալ , մինչ զի հազիւ ոչ կարիւր ալիս
դեյ ՚ի յետ չդարձեցեալ ։ յայսմ կարգաւորեանն ՚ի քեռ լմնեն հարիւր
4 ըստ 5 նաւք Ֆրանսիացւոց պէտ ըստ եալ փախեալեն , քայց 7 ՚ի նոց
ցանէ օրք կալան զնդպետացիքն , փոխ ծային տանել զնոսայ ընդ
հետ նաւացն իւրեանց առ Պլիմուտ , զի նորոգեսցեն զնոսա , և
ապահովիցեն զգնկալեալան քանդարկեցեալ լովքն հանդերձ ։ ծո-
վային իշխանն անկլիացի եղեալէ Լորդ Էռ , զոր ուներ զկա-
ւատուրեան եղեն Հրամանատ իւրոյ ։

Զայսէ խոկալով , զի ազգն Ֆրանսիացւոց այնքան հուստա-
տեալ մարտնչին , մինչ զի զնդեցուցեալէին նաւքն իւ զնշանան
տանց նաւացն , զի մի զուցէ յոմանց տալ զգնդուանեալ լուրք իւն
ըստ ճնամանն , ըստ և անկատացեալ ամենայնիւ , ջատուցեալ կալան ըզ-
փոյթ արիաբար , քան զանատիլ ։ զի ըստ և ինկեալ նաւքն հա-
սեալ զջուրս յոտիցն նոցայ , քայց քաջագոյ սպասիք վառէին
զնդանօթս ձեռաքն , մինչ կալան զվճիռ արարչին կորմնալեն ։

Կայ և եպիտ աջողութիւն մի մեծ զկռուանքն պատե-
րազմական նաւիցն անգլիացւոց , զի կալան զկռուանքն նաւացն 15,0 ի-
նչք տանէին ամերիկու ուտելիս առ տէրութիւնն գալլիացւոց ,

հանդերձ վայելուչ նոցայ եղեալ ծ ֆրիդաթիւք ։

ազգքիկ են նաեւ ֆրանսիացոց զոր կալան անգլեացիքն յարձակելոյ նոցա ։

Անուանիք	ոզքանուն թիւնք թնդանօթից իւրեանց
Մարսել	80
Մանպարէլ	80
Լամ բրիկայ	74
Լաչիլ	74
Կօրթամերք լենդ	74
Լիմպէտօ	74
Պէնժօր	74

Հայոց նաեւ այս վերջին յետ կալելոյ Ջաստուլեացց ։

Եբրպիաւ ագոստի 9 էն կազէթքն պատմեն թէ ի փարիզի 40000 անձինք կանգնեալեն ի կռիւն թ ագոստի, և սրտաճաքակեն արարեալ բազմայ նոցայ որք նեղհակէին, և արձակեալ են զամ բանդարկելն ։ և ագոստի 14 էն կազէթն պատմէ ընոյն, նա և թէ կռիւնակալ զօրքն թ ագաղբեալեն որդի ղարքայի զԴաֆին ։

Կա և թէ թագաւորակռիւն զօրքն լավենդ քաղաքին յաղթեցեալեն հակառակորդացն իւրեանց, և առեալ նանտղ քաղաքն, և զօրաւոր լինելին ժամէ ի ժամ ։

Եւ զօրքն ֆրանսիացոց որք էին ի պիչէգրու բռնադատ կեալ հարիւր հազար անձինք, 60 հազար ի նոցանէ կռիւնակալ եղեն թ ագաւորին, և սրտաճալակ են արարեալ 40 հազար հանդիմանօղացն ։

Եւս թէ ապրիլ 18 · 1794 էն մինչև ցեղրորդ ջուն ամսոյ ի վանազան ճակատամարտուիւ եանն սպանեցեալեն 87000 ֆրանսիք ։

Սպանիացիքն յաղթուեթիւն են ստացեալ ի ռօսիլոն ։ Մի ի դատաւորացն ֆրանսիացոց ի փախստական եղեալ հասեալէ ի լէժ, սղղդ թէ յակիսան ջունի ամսէն 1793 մինչև ցերեսն երորդ մայի ամսոյ 200000 անձինք սպանեցեալեն ի փարիզ ի պուլլօտին գործօքն, և ի ժամանակի թաղլոյն իւրոյ զքաղաքն,

16000 անձինք բանդարկածն եղեալ ի տէրութենն Ֆրանսիսացց, և բանդարկեալքն փարիզու 8339 անձինք էին։

Տարաբախտ մադամ Էլիզաբէթ քոյրն Նահատակեալ Թագաւորին Ֆրանսիսու, ընկալաւ զվճիռ մահու արիաբար, և միւնչ դեռ հարցեալ եղև ի դահճէն թէ ով ես դու, պատասխանեաց հօրաքոյր Թագաւորին. վերաձորեալ ի պատասխանոյ նշ, ոչ այլ ինչ հարցափորձ արարին. բայց տարան առ գուբլօտին հանդերձ 26 անձամբ, յետ գլխատելոյն ամենից, և գլխատեցին վարքայ քոյրն։

Մարքէլ կառնվալին գնացեալէ առ ի ընկալնուլ ըղ կառավարութիւն պրուսի զօրացն, որք բռնդարկին 32,400 անձինք։

Ազգն Ֆրանսիսաց վճռեալին թէ, ոչ ևս պահիլոցեն բանդարկեալք որք անգլիացիք, կամ ալամանք զորք կալնուցուն. եթէ ոչ սպանելոցեն յամենից։

Ի պատերազմն նաւային անգլիացիքն սպանեցեալեն 269, և խոցեալ 770։ իսկ Ֆրանսիացն մեռեալեն 690, և խոցեալ 750։

Քետ յրատարակեցյն զլրոցս այսոսիկ եղև արձակման թնդանօթիւ 21, առ ի նշան ուրախութեան։

Թողուլ զնմ ի վերատառս լրոցն, դառնամք առ սյս մանն աշխարհիս խօսիլ։

Հրչակեայ գօրքն քաղաքիս անձրևեալէ միջապէս, ի լեճն չբմբրըմիակոյ յաճախեցեալէ ջուրս վասն 10 ամսոյ։ կերակրեղէնն առատ գոնանի։

Ի ճառականութիւնն ի նաւազաստիճանին կայ, յորմէ էլսելի տրտունջ յայսմ մասին։

Երբեմն հողմահոս զանակն կօրմանդէլայ, ամենեքեան զոր ունեն շաղախութիւնն, փափագանօք սպասին այս տեսանելոյն զանազան տեղեացէ, յատկապէս մանիլա. առ ի գտանել լուր քանիցն, և տեսանել քարե կամուրջն զոր յուսան։

Հաճոյանալէ զի նաւքն ի չինու առ քումբայի գնալոյ գան ասա, և ասոնք ելանեն առ քոմբայի, և սուրաթէ, եթէ այսպէս առաջիկայ հարիւրայ ամայ սպասելէ նոցա։

’ի ԺԱ երրորդն գալոյ առնոյ լուր յրատարակեցաւ ’ի յոմանց գրեանց, ’ի Տնկաբար զօրաց մի, և մոքրիկ նաւ մի ’ի սահմանս հնդից հոգմոյ անկեալեն ’ի ցամաքի, և ’ի կորուստ եղեալ բոլորովին. սոքա ե՛րկաքեանն ևս ժամանեալեն անդ ’ի մուրիսս, Դիւնամոքի նշանաւ:

’Ի գեօղաքաղաքն անուանեալ բալուչէր, ’ի կողմն հիւսիսային մերձ քաղաքին սէիդաթադու, ասեն թէ յայսմիկ տարուընջ սաստիկ անձրեւեալէ, և նախ որոյ գշեղամս մետասկի սատակեցան և կորեան յոլով. և ևս ի քաղաքն ուանտադար. և ի պատճառէ յայսցանէ զապրիշումն ասեն յայժ թանկացեալէ, և հասուածիւտ սմենեսեան:

Կա և ասեն թէ Նոյն բալուչէր քաղաքի անկէլէ մահտաթաժամ, և յափշտակեալ բալուճ տրանց քնակչաց. քայց ոչ ունի՛ք հաստատութի՛ե սմանէ, թէ քանիսաւ՛ուր տեւեաց պ՛մահն, և թէ որքան անձինք կորեան նմովս:

Պետրոս Յարութեան խոնարհաբար յայտ առնէ հասարակութեան, պ՛ սուաչնկոյ հաճիրայ սմսոյն քաղաքի լոցէ դարձարան մի շգուրանալ, (’ի քնակութե՛ն պարոն Աբետ Պէթ եանին) Ապատանութե՛ անուանեալ, և զմեծնոյն դարձաձուէն որոյ հայերէնէ լինի լոյս վասն որոյ խնդրէ, պ՛ ամենքն զարձաձուէն որոյ հայերէնէ լինի լոյս; Շնորհ ասնե լալ ե՛թե կամիցի, յայսմիսկ յիշե՛լ Պետրոս յորութե՛ն իւն քանակատարին. խոստանայ կատարել յաւետարմանաւ որքան կարե՛լի:

Հարուր գլուխ գրեալ տպր Ըստիճ Պատանի Սկսուել կոչի գանելոյ
աա Պարո՛ն Փիլիպոս Յակոբ Պոտիճեան:

Ի մայս 13. և լուսինացս ողնոյ մթե րի 9. աճուրն կի բակէի առաւօտուն 9 ժամուն, մնդ բասխ գովե անադօլ պատկե լի Կարդ Հօրէլին ընդնմին Համար Էդրլին քարիան Դրէնեճն և քափատան Մէկէլէն, ի սմին ե կին մտար Պալատին դեօղն այցե լուճի իւն. և

և անտի եղեալ մշակքն՝ մեծ երկրպագութ. և մեծ օդէրք կարգաւ
կանգնեալ էին ընդ գործավարօքն իւրեանց. և Ֆրանահոդ քան հանդ-
էրձ վերակացուօքն քանին. նաև գլխաւորք դեղօրէիցն կարգաւ
կանգնեալէին, պատուեալ Լարդին ոչ ինարհական ող ջոյնս մնոտու-
ցին յոյժ ուրախութիւն ընկալաւ պատուեալ Լարդն ող ջոյնս նոցայ
բազում ընծայ մեծ այր մեծ կին մեծ տղայ և մեծ աղջիկ քանակու-
թիւն էին ածեալ քան զմին հազար երեք յարիւր հոտիք. յետ այսո-
րիկ մին մենդանօթիս ձգեցին որ և մշակքն կարգաւ ընծայեան առ
Լիգործ.

Յայնժամ պատուեալ Լարդն մատր Պապանին հարցոյց զպատճառն
արձակման մենդանօթին. մատր պապանն պատասխանեաց մեծ ա-
մեն ոպատուեալ Լարդ ես մին մենդանօգունեմ զարձակեցին և Լարդն
ծիծաղեցաւ. յետ այսորիկ մատր պապանն յոյժ բարեաբար կեղծիւ պա-
տասխանեաց մեծ այս արձակումն մենդանօգիս գործակէ զմշակին
ընթանալ զգործս իւրեանց. յոյժ ուրախացաւ պատուեալ Լարդն
յետ այսոր քազմեցան Լինախաճաշ և յետ նոախաճաշին Լարդն
և մատր պապանն ընդայլ պարոնայքն և ես ընդնոստ ընթ այսոր երի-
վարած Լի վէնդլուր. և անտի դարձեալ առ քաղաքն որոյ կոչի
շրջեցոյք և քաղուց մշակքն որքէին Լի ներ իմոմ Հրամանի Լիգործս
իւրեանց կային. պատուեալ Լարդն հանդերձ միւս պարոնայքն յոյժ
հաճեցան և ասեն ցմատր Լպապանն յոյժ բարեաբար և արժանաւոր
գործէ վար յառաջացեալես առնել, յատկապէս որ այս քաղց
և ծարաւից կերակրեալ պատճառես եղեալ. և յետ այսոր քա-
նիկ քաղմեցոյք Լիճաշ, և յետ ճաշին պէսպէս դուսանիք և խաղա-
ցողք եկեալ խաղային որք հաջողեցեալ և պարգևս ընկալան.
յետ այսոր մերձ երեկոյեանն պատուեալ Լարդ Հօքէրլին և ընդ
իւր եկեալ պարոնայքն հանդերձ մատր Պապանին և մատր Լվանիթ-
գին քաղորքաւ երիվարած և զքօանելով ընթացոյք Լի մատր Պապանի
միւս քանքակի արան. մերձ կատարեալ որոյ անուշնին պարմէլնոյնպէս
և անդ տեղին եղեալ մատր Լվանիթգէ կառավարութեան
նեղքոյ գործավարքն, այրք և կանայք տղայք և պչկունք որք
էին ջրա հարիւր հոտիք, մի և նոյն կերպ կարգաւ կանգնեալ
խնամարհութեամբ քարև ետուն պատուեալ Լարդին, և Լարդն
յոյժ ուրախացաւ և հաւանեցաւ. զի այսպիսի գուեհիկ անձինք այս-

պես

պէս կարդաս տեսանես ։ և յետ այսու ամի դարձաւ առ մադրատ ։

Այլև դառնամ առ մատր Պետպանին քամբակի որ պէտն գրէլ ։ յոյժ սպարտեմ ասել որ ծառայ պետրմանեանին առէ և առատանայ , և տարոյս անձրևն յոյժ քարաղք և ի ժամանակի իբրամ գտուք ։ յոյս ունիմ ի ձանէ որ այսու յետ քամբակն յոյժ և յոյժ առատ գտանիմք մինչև այս գալոյ ովդան կամ նիր հան ամսոյն ։ Թէև տեսանելով կամ լսելով Թէ՝ մատր Պետպանն սհուալի կողին և կամ Թէ նորթի կողին մեծ դրամս ծախեաց՝ բայց այժմ լսելով կամ աչ տանելով որ մինչև գալոյտարին ովդան նիրհան ամսին ղոր ինչ ծախս որ եղեալէ եռապատիկ գտանել լոցէ ի վաճառելն զքամբակն , պատճառն որ քամբակն այնքան գեղեցիկէ որ Թէ քարե կամոյ շնորհէ և Թէ իւր ջանացողութիւն եւթոլուն զգին քամբակին հասեալէ քանտին մինչև երեք հարիւր յուն ։

Յաճել յոյանանէ՝ քարեօր և երկար կեանս լեցի իմոյ քարե կամ ամենապատիւ պարոնացդ ։

Մուրչուր գամոյ 27
Թիւն 1794

Հրամանոց խոնարհ ծառայ
Ստեփաննոս Յովհաննէս Գուլամրեան

Մահ

՚ի տառաջն երրորդ անցեալ Թիւրայ ամսոյն Հանգեաւ ՚ի Տէր մայրն երջանիկ Թրէզնոյ Տիկին Յովսէփեան , զոր արժանի եղև գրկիլ զԹոռն Թոռան իւրոյ ։

Ննջեցեալ

՚ի տասն երրորդ գամոյ ամսոյս Տիկին Մարիամխա նուհ Աբեղեանն ծնաւ որդի մի ։

Ներքոյ գրածս մաղրասուճն ծախվելէ, քանկալու ապրանաց և սնանկ ելնաց յատ.
կուճի իննայ այսօր դամայ սմսոյ 28 ի Ֆրկչին 1794։

Ապրշումեղինայց գինքներն։

Բանուկի լէվաւալ ապրիշումն օրոյ կէսն ճարմակ լինի ֆի գետրն . . 44 յունիս
Եա . . դօրումն . . . չորսէն 1 բաժինն ճարմիկ լինի . . 42
Եա . . սէրումն . . . տասնէն 41
Եա . . չարտումն . . . բոլոր գեղին լինի 40
Պայրադնգարին բոլորն տաւալ լինի և կէսն ճարմիկ կապն եա իբրեւ լինի 34
Եա . . . . . չորսէն մին բաժինն ճարմակ 32
Եա . . . . . դօռամ ունենայ եօթնէն մին բաժինն 31
Եա . . . . . կապն եա չոճանով լինի կապած 28
Ի ապնապարայ ցեղն . . դօռամ չունանայ կապն իբրնէն լինի կապած 26
Եա . . . . . դօռամ ունենայ 24
Հիրմուրի երեք նախի կայեայ ապրի շուամ 23
Աէտապատի վին նախի ապր շուամն 29
Եա . 2 25
Եա . 3 22
Մուխտայ աղրած ապրիշումն 13
Եա անատրած Եա 10
Դօրում ռաղնապարի ապրշումն 4

Ճոխ եղինաց գիննէ

Էօլանդզի 70 ի օլանայ փուշակի վանջ ռանկի չէլինֆի քուռին . . 100
Եա . . 60 90
Եա . 55 75
Եա . 50 58

Եա 45 . ավալ բալուչէրի փուշակին . . . . 55։
Եա 43 . դօրում . . . . . 50։
Եա 40 . սէռումն . . . . . 45։
Եա 38 . չարտումն . . . . . 40։
Եա 45 . բոլորն կարմիր . . . . . 50։
Միրզաֆուռի կարմիր չէլինն . . . . . 30։
Դահրի ավալ չէլինն . . . . . 55։
Եա դօռումն . . . . . 50։
Աէդաբադի նաքդ ինն ավալն 4 ռանկին քարակ խաթէր ունենայ 20։
Եա . . . դօռումն . . . . . 15։
Եա . . . սէռումն . . . . . 10։
Օվբանկշային ավալն 40 ձեռնին . . . . . 26։
օվբանկշային դօրումն . . . . . 23։
օվբանկշայի սարին 50 ձեռնի . . . . . 45։
մալդիռ ղուլինին 20 ձեռնին ավալն . . . . . 30։
Եա 20 դօրումն . . . . . 26։
փուշակի քաղաքի 12 ձեռնին ղուլինին ավալն . . . 23։
Եա 12 դօրումն . . . 19։
Եա առանց քաղաքի 12 ավալն . . . 18։
Եա . . . 12 . . դօրումն . . . 15։
Եա . . . 10 . . . . . 12։
մալդէռ ալաջէն ավալն ֆի քուռումն կէսն մոտիճուր քաղաքիդար լինի 42։
Եա . . . հասարակն . . . . . 35։
Եա ալաջայ սարին 50 ձեռնի ավալն . . . . . 60։
Եա . . . 50 . դօրումն . . . . . 50։
Եա . . . 50 . սէրումն . . . . . 45։

Թէ էմպի տօփտէի ին ավաղն 10 ձեռնին	ֆի քուռին	30։
ԵՒս դօյուին 10		25։
ԵՒս սէյուին 10		20։
փուշակի օղատրմանի աղլուխն ավաղն ֆի 15 ֆարդինն		45։
ԵՒս դօյուին		40։
ԵՒս սէյուին		30։
միլղամիուրի "		25։
Չափայ աղլուխն ֆի 7 ֆարդինն		26։
Չափայ սարին 16 ձեռնինն		29։
ԵՒս 14		26։
սէհդապատի քուլթադարն 16 ձեռնինն		8օ։
ԵՒս " սարին 16 ձեռնինն		160։
քաղկի շոր շաքարն ավաղն		40։
ԵՒս " դօյուին		35։
սուսին		2օ։
Լիէմբի 20 ձեռնի սարին		45։
ԵՒս 18 ԵՒս		40։
ԵՒս 16 ԵՒս		35։
ԵՒս 14 ԵՒս		30։
գօլբադանն		30։
մունկադօլի ին 10 և 8 ձեռ ձիքս և 2 || ձեռ լէնգքն		25։
ԵՒս " 8 և 6 ձեռ ձիքս և 2։ ձեռ լէնգքն		18։
ԵՒս " 6 և 4 ձեռ ձիքս և 1 ||| ձեռ լէնգքն		14։
չաշմայ բլբուլ 20 ձեռնի սարին		55։
ԵՒս ԵՒս 18 ձեռնի սարին		50։
ԵՒս ԵՒս 16 ձեռնի		45։

մունկատարին 20 ձեռնի	30։
մունկատարին 18 ձեռնի	28։
մունկատարին 16 ձեռնի	26։
ջուայ մունկադօլի ին	18։

(Ողղ և ֆէթէ լեղինայ գինն է,)

քանկալու ուղն ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթլն	30։
մադրասխս ուղն	50։
կոնչէթի ֆէէլ	23։
գէնագարչաքի ֆէէլն	20։

(Ընտանէղինայ գինն է,)

քանկալու շաքար ավաղն ֆի քանդին	16։
ԵՒս շաքար դօյուին	13։
ԵՒս գուռն	10։
ԵՒս կարմիր մունտարդն	4։
ԵՒս սագմենթի ին	7։
ԵՒս ժիլէն	28։
ԵՒս չոր տարակն	16։
փիփէն	50։
ԵՒս փիփէնի փէէլն	20։
ավալ ռահմնագարի քրինձ ֆի գարսին այսինքն 9256 և կէս ռաթլն	90։
դօյուին	80։
կարգասիօն քրինձն ավաղն	70։
ԵՒս դօյուին	65։
ԵՒս սէյուին	50։
կոնճիթն	105։
նոխուդն	55։
փամթանայ պիլն	45։
կանանչ դալն	60։
թոշար դալն	50։
ԵՒս կոտրածն	60։
քուլթին	60։
պնդայ ջօլի յօրգնն	60։
դուդխուն	40։

Ամսաթիվ	Նոր տոմար	Հին տոմար	Շաբաթ	Տօնք եւ յիշատակք
6	15	1	դկ	Հինգ շաբաթի Տօնն Աբգար գուրիացւոյ սամոնացւոյ և այլն։
7	17	2	դձ	Ուրբաթի Պահ
8	18	3	դկ	Շաբաթի Ամենասրբոյն Հնոց և Նորոյն։
9	19	4	ա՛ձ	Կիւրակէ Յիշատակի սրահոյն։
10	20	5	ակ	Երկու շաբաթի Պահ ե՛րե կոյին նախատօնակէ։
11	21	6	բձ	Երեք շաբաթի Ընծայեցման տեր Կուսին ՚ի տա։
12	22	7	բկ	Չորեք շաբաթի
13	23	8	դձ	Հինգ շաբաթի
14	24	9	գկ	Ուրբաթի
15	25	10	դձ	Շաբաթի Դրիգորի սքանչե՛լագործ Հայրա
16	26	11	դկ	Կիւրակի Աւագին Լուսաւչին Լուսաւչ. շաբաթ, Եղիշէայ 5 ժամ 29 րոպէ։
17	27	12	ա՛ձ	Երկու շաբաթի Կոստանդեայ Յուլիանոսի և այլն։
18	28	13	ակ	Երեք շաբաթի Ղազարիկեանոսի և այլն։
19	29	14	բձ	Չորեք շաբաթի Պահ
20	30	15	բկ	Հինգ շաբաթի Կղեմտոս Հայրապետին և այլն։
21	1	16	դձ	Ուրբաթի Պահ,
22	2	17	գկ	Շաբաթի Ընտրեալ Լոյն Թադէոսի և այլն
23	3	18	դձ	Կիւրակի Երկրորդ
24	4	19	դկ	Երկու շաբաթի Գեղարդոսի Եպիսկոպոսին և ա
25	5	20	ա՛ձ	Երեք շաբաթի Ընակտուտ Թագաւորին։
26	6	21	ակ	Չորեք շաբաթի Պահ
27	7	22	բձ	Հինգ շաբաթի Հոլոյն Եկիպտացւոյ
28	8	23	բկ	Ուրբաթի Պահ
29	9	24	դձ	Շաբաթի Յղութ Եան Սրբոյ Կուսին։
30	10	25	գկ	Կիւրակի Բարեկենդան Սուրբ Յովքաչ Պահոյն։
1	11	26	դձ	Երկու շաբաթի Պահ Լուսաւոր, Ծաղկազարդ 1 ժամ 51 րոպէ։
2	12	27	դկ	Երեք շաբ Պահ
3	13	28	ա՛ձ	Չորեք շաբաթի Պահ
4	14	29	ակ	Հինգ շաբաթի Պահ
5	15	30	բձ	Ուրբաթի Պահ